

THOMÆ MORI
EXPOSITIO
PASSIONIS
CHRISTI,

Conscripta

In carcere Arcis Londinensis,

ANNO

M D XXXV.

EXPOSITIO
PASSIONIS DOMINI,
EX CONTEXTU IV. EVANGE-
LISTARUM, USQUE AD COMPREHENSUM
CHRISTUM:

AUTHORE THOMA MORO,

dum in arce Londinensi in carcere agebat.

DE TRISTITIA, TÆDIO, PAVORE, ORATIONE
CHRISTI ante captionem ejus, Matthæi 26. Marci 14.
Lucæ 22. Joannis 18.

Matth. 12.

Hæc quum dixisset JESUS, hymno dicto, exierunt in montem Oliveti.

TOT sancta verba, quor habuerat Christus super cœnam cum Apostolis, hymno tamen, quum digrederetur, absolvit. Heu, quam dissimiles Christo sumus, qui Christi nomen gerimus, & non inania tantum & otiosa (de quibus tamen ipsis reddendam rationem CHRISTUS admonuit) sed & pernitiola multa confabulamur in mensa, & cibo tandem, potuque distenti, nullis actis gratiis conviviorum nostrorum largitori DEO, immemores & ingrati discedimus?

Marc. 14.

Burgensis Vir eruditus, & pius, & sacrarum rerum indagator egregius, idoneis conjecturis autumat, hymnum, quem tum Christus dixit cum Apostolis, fuisse sex illos Psalmos, quos simul junctos, Hebræi nominant, Magnum Alleluja, nempe Psalmum illum 112. cum quinque deinceps sequentibus. Nam & illos sex Psalmos, sub nomine Magni Alleluja, solent Hebræi ex antiquissima consuetudine pro gratiis agendis in Paschate, & aliis quibusdam præcipuis festis orare, & eundem hymnum in eisdem festis etiamnum percensent. At nos, quum dicere soliti simus in agendis gratiis, & benedicenda mensa diversis temporibus hymnos diversos, eosque tempori quemque suo accommodos: nunc universos ferme permixtos exolescere, & tribus verbis qualibuscunque contenti, eisdemque perfunctorie multis & oscitanter abimus.

Exierunt in montem Oliveti.

Non in lætium. Propheta ait: Media nocte surgebam, ad confitendum tibi. At Christus nec se reclinavit in lætium. Sed nos utinam, vel illud vere possemus dicere: Memor fui tui super stratum meum. Nec erat æstas jam, quum Christus à cœna transiret in montem. Erat enim non ita multo post æquinoctium vernum, & frigidam fuisse noctem, vel ex eo liquet, quod ministri se calefaciebant ad pru-

nas in atrio Pontificis. Sed quod non istud tum primum fecit: aperte testatur Evangelista, quum dicit:

Secundum consuetudinem.

IN montem ascendit, ut oraret, significans sublevandos animos à tumultu rerum humanarum in contemplationem cœlestium, quum nos ad orandum componimus. Sed nec mysterio caret Oliveti mons confitus videlicet Oliviv. Erat enim in usu publico ramus Olivæ, symbolum pacis, quam Christus venerat inter hominem, Deumque diu jam dissidentes compositurus. Quin & oleum, Olivæ fructus, Spiritus unctionem designat, quem Christus venit, ut ad Patrem reversus mitteret in discipulos: ut quæ nondum portare poterant, si audirent, paulò post unctio doceret.

Trans torrentem Cedron in villam, cui nomen Gesemani.

Torrentis Cedron Hierusalem urbem, & montem Olivarum interjacet: significatque Cedri vocabulum, Hebraica lingua, tristitiam. Gesemani nomen, Hebræis sonat vallem pinguisissimam, seu vallem Oliveti. Non est igitur quod puremus temere factum, ut horum locorum ista nomina tam diligenter commemorarent Evangelistæ. Alioqui enim quum eum narrarent in montem Oliveti progressum, abundè satis dixisse putassent: nisi Mystèria quædam sub istis locorum nominibus obvelasset Deus, ad quæ, commemoratione nominum studiosis hominibus occasio præstaretur auxilio Spiritus eruenda. Etenim quum nulla syllaba credi possit otiosa in ea Scriptura, quam scribentibus Apostolis sacer dictavit Spiritus, Matth. 10. neque passer cadat super terram sine Deo: ego nec Evangelistas ea nomina commemorasse fortuito, nec Hebræos locis illis indidisse (quicquid ipsi, quum sic appellabant, sequebantur absque arcano, licet ipsis incognito, Spiritus sancti

sancti consilio, qui sub nominibus illis recondit eruendum aliquando sacrorum Mysteriorum depositum. Nam quum Cedron tristitiam designet, ac præterea nigredinem, sitque idem vocabulum, nomen non torrentis solum, quod commemorant Evangelistæ, sed etiam, quod satis constat, vallis, quam torrens perlabitur, & quæ urbem ac Gesemani villam interjacet: hæc nomina nobis (nisi somnolentia præpediat) revocant in memoriam, quod dum sumus in hoc corpore, ut ait Apostolus, peregrinamur à Domino: planè pertranseundus est nobis, priusquam perveniamus in montem Oliveti fructiferum, & in amœnam villam Gesemani, villam non aspectu tristem & squalidam, sed omni jucunditate pinguisimam: pertranseundus est (inquam) nobis prius vallis ac torrens Cedron, vallis lachrymarum & torrens tristitiæ, quæ sua inundatione possint peccatorum nostrorum nigredinem & sordes ablueri. Quod si doloris & tristitiæ pertæsi, hanc laboris & pœnitentiæ locum, terram præpostere nobis conemur in quietem, lætitiā, cælumque convertere, perpetuo à vera felicitàte nos secludentes, in pœnitentiam seram & inutilem, ne non intolerandas & interminandas ærumnas immergimus. Et hujus quidem rei perquam salutaris hæc tam apposita locorum istorum nomina nos admonent. Sed ut sunt sacrorum verba voluminum non ad unum alligata sensum, sed pluribus fecunda mysteriis, eadem locorum vocabula tam concinne quadrant ad præsentem CHRISTI passionis historiam, tanquam in id unum æterna Dei providentia curatis ea loca quondam talibus insignienda nominibus, quæ aliquot postea seculis cum Christi factis collata, præordinatos se acerbissimæ passionis ejus testes indicarent. Nam quum Cedron significet denigratum, non illud propheticum referre videtur, quod de Christo in gloriam suam per ignominiosum tradente supplicium, h. vore, cruore, sputis, illuvie deformato prædictum est? Non est species ei neque decor? Porro quàm non otiose torrens quem transivit, significat tristem, ipse testatus est quum diceret: Tristis est anima mea usque ad mortem.

Matth. 26.

Secuti sunt autem eum, & discipuli ejus.

Undecim videlicet, qui remanserant, sequebantur. Nam duodecimus, quem Diabolus post buccellam ingressus evexit foras, qui Magistrum non sequebatur ut Discipulus, persequabatur ut traditor, & nimium vere locum fecit illi verbo Christi: Qui non est mecum, contra me est. Erat enim vere contra Christum, cui tum maxime moliebatur insidias, quum reliqui Discipuli sequerentur ad comprecandum. Sequamur nos Christum, & Patrem precemur cum illo. Non æmulemur Judam, ut digrediamur à Christo, passi beneficii ejus, & laute cœnati cum eo, ne in nos competat illud Propheticum: Si videbas fu-

rem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Psal. 49.

Sciebat & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter convenerat JESUS illuc cum discipulis.

Iterum nobis ex occasione traditoris inculcant Evangelistæ, & inculcando commendant, illam Christi sanctam consuetudinem cum Discipulis suis in illum locum, precandi causa, commigrandi. Nam si duntaxat interdum, ac non frequenter, noctu convenisset illic, non habuisset proditor pro tam certo & explorato, Dominum ibi se inventurum, ut eo Ministros Pontificis, & Romanorum cohortem, velut ad rem piratam perduceret: quam si imparatam reperissent, ludibrio se habitos ab eo credidissent, nec abire paterentur impune.

Ubi nunc sunt isti, qui sibi videntur Viri, & quasi magnum aliquid fecerint, gloriantur secum, si quando in præcipuis Vigiliis, aut noctu paulo prolixius pervigilent in precando, aut mane surgant ad orandum tempestivè? Servator noster Christus habuit in consuetudine, noctes totas insomnes in oratione traducere.

Ubi sunt, qui eum, quod Publicanorum convivia non detrectabat, nec hominum peccatorum aspernabatur officia, voracem vocabant & bibacem vini, & (prout erat rigidum Pharisæorum institutum) vix vulgaris illum virtutis hominem ducebant? At dum hypocritæ tristes, ut viderentur ab hominibus, in platearum precabantur angulo ille placidus & benignus, peccatores ad vitæ frugem convertebat in prandio. Idem rursus in precibus solebat pernoctare sub dio, dum Phariseus hypocrita molli sterrebat in lecto. Utinam, quos pigris sic tenet constrictos, ut imitari tam præclarum Servatoris exemplum non sinat, velimus saltem quum nos in strato vertimus in alterum latus jamjam dormituri, has Christi pervigilias in animum revocare, & vel breviter, donec redeat somnus, ei gratias agere, & nostram damnare segnicie, & augmentum gratiæ preeari. Certè si vel tantillum facere velimus insuescere: Facile mihi persuadeo, magnum bonæ frugis incrementum brevi datum DEUM.

Et dixit: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem. Et coassumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cepit contristari & mœstus esse. & parere, & cadere. Tunc ait illis: Tristis est anima usque ad mortem. Sustinete hic, & vigilate mecum.

Reliquos octo jubens inferius aliquanto subsistere, Petrum, Joannem, fratremque ejus Jacobum secum provexit longius, ut quos præcipuo quodam familiaritatis Privilegio cæteris semper Apostolis antetulerat, quod etiam si nulla alia ratione fecisset, quàm quod ita voluit, nullius oculis nequam debebat esse, quia ipse bonus erat. Sed inerant tamen & causæ, quas videri potest respexisse. Nam Petrus

fidei zelo, Joannes virginitate præcelluit, Jacobus verò frater ejus omnium primus erat pro Christi nomine martyrium subiturus. Quin & *Matth. 17.* hos tres jam pridem glorificati corporis sui confcios & spectatores admiserat. Par erat igitur, ut quos ad tam insigne spectaculum asciverat, & æternæ claritatis temporanea luce recreaverat, eos potissimum, quos robustiores esse conveniebat, proximos affeclas sibi ad prævium passionis agonem collocaret. Cæterum aliquantum spatii progressus, tristitiam, mœstittiam, pavorem ac tædium tam acriter eveſtigio, ac tam acerbe in se sensit irruere: ut protinus apud eos anxiam illam vocem, oppressi pectoris indicem, ediderit.

Tristis est anima mea usque ad mortem.

Etenim moles immensa molestiarum tene-
rum piumque sanctissimi Servatoris corpus
insedit. Imminere jamjam, & tantum non ad-
esse sensit infidum traditorem, insensos hostes,
vincula, calumnias, blasphemias, verbera, spi-
nas, clavos, crucem, & dira per horas multas
continuata supplicia. Super hæc angebat eum
discipulorum terror, perditio Judæorum, quin
ipsius quoque perfidi proditoris interitus, in-
dicibilis denique dilectæ genitricis dolor. Hæc
malorum omnium cunctim ingruens tempe-
stas cor ejus pientissimum, velut ruptis aggeri-
bus Oceanus, inundabat. Miretur aliquis for-
tasſe, qui fieri queat, ut servator noster Chri-
stus, quum vere Deus esset, æqualis omnipo-
tenti Patri, tristari, dolere, & mœstus esse potu-
erit. Non potuisset profecto, si quemadmo-
dum Deus erat, ita duntaxat DEUS fuisset, ac
non pariter homo. Nunc verò, quum non ni-
nus verus homo fuerit, quàm fuit verus Deus:
ego nihilo magis mirandum puto, quod vulga-
tos humani generis affectus (qui quidem culpa
careant) habuerit, quàm homo erat: quàm quod
quà DEUS erat, ediderit immensa miracula.
Nam si miremur Christum pavorem concipe-
re, tædium & mœstitudinem videlicet quum
esset Deus: quidni miremur itidem esurisse, si-
tisse, dormisse? Siquidem & ista quum faceret,
nihilominus DEUS erat.

Sed hic fortassis objicias: Desino mirari
quod potuit, at non mirari nequeo, quod vo-
luit. Nam qui convenire potest, ut qui disci-
pulos docuit, eos non timere, qui tantum cor-
pus possunt occidere, & post hoc non habent
ultra quod faciant: eosdem nunc pertimescat
ipse, idque quum nec in corpus ejus possint
quidquam, nisi quatenus ipse permitteret? Ad
hæc quum ejus Martyres properasse constet a-
lactes & exultantes, & tyrannis ac tortoribus
insultantes ad mortem: quomodo non videat-
ur indecorum, ad imminentem pœnam expa-
vescere, tristari tam vehementer & concuti
Christum ipsum, nempe Martyrum omnium
Antesignanum & Ducem? Annon, qui omnia
prius facere cœpit, quàm docere, hac in re præ-
cipuè præire debebat exemplo, ut mortem ala-

criter ob veritatem discerent alii, ipso docen-
te, subire? ne qui cunctanter, & timide mor-
tem pro fide paterentur postea, eo suæ socor-
diæ blandirentur, quòd se putarent authorem
Christum sequi. Quod tamen quum facerent,
& de causæ gloria plurimum detraherent, &
aliorum animos sui timoris & tristitiæ conspe-
ctu dejicerent.

Hæc atque hujusmodi alia qui objiciunt,
neque satis in omnes causæ hujus sinus inten-
dunt oculos, neque Christi consilium, quo suos
vetuit mortem metuere, satis animadvertunt.
Etenim haud illud voluit, ut nullo pacto pror-
sus horrerent necem: sed ne sic horrerent, &
fugerent temporaneam, ut abnegando fidem
currerent in æternam. Fortes etenim & pru-
dentes suos volebat milites esse, non stupidos
& amentes. Fortis est pati, quod molestum
est, stupidi non sentire, quod ferat. Amentis
est non timere vulnera, Prudentis verò, nullo
pœnarum metu ab instituto sancto deduci, &
detrectando mitiores in multo semet acerbio-
res immergere. Medicus, quum secandus est
locus qui laborat, aut inurendus cauterio:
hortatur ægrotum, ut ferat, non ut sectionis
aut ustionis pœnam nullo animi horrore præ-
sentiât. Fatetur esse dolorem, sed salutis volu-
ptate, & atrociorum dolorum vitatione pen-
sandum. Quin Servator noster Christus, etsi
(quum vitari non potest) mortem potius ju-
bet tolerari, quàm ut ejus metu desciscamus ab
ipso (desciscimus autem, si coram mundo fi-
dem ejus abnegamus) tantum tamen abest, ut
jubeat eam vim nos naturæ facere, ne mortem
quicquam metuamus: ut etiam, ubi citra di-
spendium causæ datur facultas, indulgeat fu-
giendi supplicii libertatem. Si persecuti vos
(inquit) fuerint in una civitate, fugite in aliam. *Matth. 10.*
Hac indulgentia, & cauto prudentis Magistri
consilio, nullus Apostolorum ferè, nullus fe-
rè tot postea seculis Illustrissimorum Marty-
rum non aliquando servavit vitam, & in tem-
pus, quod occulta Dei providentia magis pro-
vidit idoneum, cum sua & aliorum numerosa
fruge produxit. Contra tamen interdum for-
tes Athletæ fecerunt, ut ultro se Christianos
proderent, quum nemo quæteret, ultro se of-
ferrent ad mortem, quum nemo posceret. Sic
Deo placuit in gloriam suam fidei suæ divitias
nunc occultando, callidos insidiatores fallere,
nunc ostentando, crudeles persecutores incen-
dere, dum sua se spe frustratos cernerent, & of-
ferentes sese in mortem Martyres indignaren-
tur, nulla se sævitia posse superare. At istud for-
titudinis tam arduum, & acclive fastigium mi-
sericors Deus nos non jubet scandere, eoque
nec tutum temere puto, cuivis eò prorumpere,
unde se referre pedetentim non potest, sed si
penetrare non sufficit in cacumen, in periculo
sit, ne præceps rotetur in barathrum. Quos in
id vocat Deus, intendant prospere, procedant,
& regnabunt. Ille tempora, momenta, causas
omnium

- omnium rerum habet abstrusas, & quando convenit, ex arcano sapientiæ suæ cuncta depromit armario, quæ penetrat omnia fortiter, & disponit omnia suaviter. Quisquis igitur in eam conditionem deductus est, ut aut sustinendum ei supplicium sit, aut denegandus DEUS: hic se non dubiter in has angustias DEO volente deductum. Habet ergo magnam bene sperandi materiam. Nam aut inde rursus eum eximet, aut aderit pugnanti, & faciet vincere, ut victorem coronet. Fidelis est enim DEUS
1. Cor. 16. (inquit Apostolus) qui non patietur vos tentari, supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. Ergo ubi sic ad manus ventum est, ut cum principe huius mundi, Diabolo, & diris ejus satellitibus cominus certandum sit, nec abiq; causa dedecore detractioni locus relictus est: tum abjiciendum ego metum censeam, hominemque jubeam in spe & fiducia totum conquiescere. Nam qui diffidit (inquit Scriptura) in die tribulationis fortitudo ejus minorabitur. Cæterum ante congressum non est improbandus timor, modo timori non desinat reluctari ratio, ea pugna non crimen est aut culpa, sed ingens merendi materia. Nam, tu sanctissimos illos Martyres, quia sanguinem pro fide fuderunt, nunquamne mortem putas & supplicia timuisse? Non immorabor huic parti recensendo Catalogum, unus mihi Paulus instar millium fuerit. Imo si David pro decem millibus erat adversus Philistæos, & Paulus haud dubie pro decem millibus haberi potest. In pugna pro fide contra persecutores intidos. Hic igitur fortissimus athletarum Paulus, quem eo usque spes & amor Christi provexerant, ut de cælesti præmio non dubitaret, qui
2. Tim. 4. dixit: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposta est mihi corona justitiæ, cujus desiderio sic flagravimus, ut diceret: Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Et: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Hic tamen idem Paulus & arte pro-
- Phil. 1. curavit, ut per Tribunal eriperetur ab insidiis Judæorum, & de carcere se, Romanum civem se profitendo, liberavit, & Judæorum crudelitati iterum semet, Cæsarem appellando, subduxit, & Regis Aretæ manus sacrilegas in sporta per murum dimissus effugit. Quod si quis eum contendat fidei sua opera seminandam postea frugem spectassem, & nullo inter ista mortis metu fuisse perterritum: ego certe ut alterum libens fateor, ita alterum non ausim dicere. Nam fortissimum illud Apostoli pectus admisisse timorem manifestat ipse, quum ita scribit Corinthiis: Nam & quum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus, foris pugnae, intus timores. Et alibi scribit eisdem: Ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos. Et adhuc rursus: Non enim volumus vos ignorare fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. An non audis hic ex ipsius ore Pauli timorem suum, tremorem & supra mortem im-portabile redium, sic ut istius agonis in Christo velut effugiem quandam referre ac repræsentare videatur. I nunc, & nega sanctos Christi Martyres ad terrorem mortis expavisse. Sed idem tamen ipse Paulus nulla terroris mole potuit ab instituto promovendæ fidei detineri, nec ullo Discipulorum consilio permotus est, quo minus Hierosolymam (quo se sensit divino Auct. 20. vocari spiritu) pergeret, quum eum illic & vincula & certa manere pericula, Agabus Prophe- Auct. 11. ta prædiceret. Metus igitur mortis & tormentorum culpæ nihil habet, sed poenæ: quam Christus ut ferret, venit, non ut fugeret. Nec ignaviæ statim censendum est, timere atq; horrere tormenta, sed nec ubi fas est prudenter vitare pericula: sed metu cruciatus ac mortis fugere, quum res poscat congregi, aut abjecta spe victoriæ semet hosti tradere, id demum ex militari disciplina capitale flagitium est. Alioqui verò quantumvis pectus militis agitet & concutiat timor, si nihilominus, quum jubet Dux, prodit, procedit, pugnat & prostrernit hostem: non est quod metuat, ne metus ille prævius quicquam ei minuat de præmio, imò adeò plus etiam laudis obtinere debet: qui simul & hostem & suum superavit metum, qui sæpe difficilior, quam hostis ipse vincitur. Etenim Servator noster Christus, quam non abstinuit eum tristitia, timor, & tedium, quo minus pareret imperio Patris, & omnia perferret fortiter, quæ salubriter & sapienter timuerat: paulo post res indicavit. Interim verò non una causa fuit, cur timere, tristari, tedium pati, & molestus esse voluerit. Voluerit, inquam, non coactus sit, quis Eia. 53. enim DEUM potuisset cogere? Quin ipsius Joan. 10. potius admirabili dispensatione contigit, quod ejus Deitas tantisper in humanitatem sic temperavit influxum: ut hos humanæ fragilitatis affectus admittere tam acriter, & subire posset. Sed istud (ut cœpi dicere) Christi miranda bonitas multis de causis voluit. Primum ut hoc faceret, propter quod venit in mundum. Venit enim, ut testimonium perhiberet veritati. Etenim quum & vere homo esset, & vere DEUS, fuere tamen, qui humanæ in eo naturæ veritatem spectantes, tamen, scitum, somnum, lassitudinem, atque id genus alia, DEUM verum non esse falso sibi persuaserant, non ex illis tunc Judæis & Gentibus, qui eum averfabantur: sed ex his ipsis longe postea, qui nomen ejus & fidem professi sunt, nempe Arius, & ejus sectam sequentes hæretici, qui consubstantiali Patri Christum negantes ad annos multos magnas in Ecclesiam turbas invexerant. Sed adversus hujusmodi pestes antidotum fortissimam, immensam miraculorum molem operosuit.
- Cæterum ex altera parte rursus exortum est, velut ereptis est Scylla, par à Charybdi periculum. Non enim deerant, qui usque adeo in signorum & virtutum ejus gloriam intenderunt oculos; ut immenso illo splendore præstrikti, atque

arque hallucinati vere illum hominem esse perperam pernegarent. Sed & hi quoque ab Autore sectam facientes Ecclesiæ Catholicæ sanctam unitatem non cessabant factiose & flagitiose discindere. Quorum intana persuasio, nec minus pernitiola quàm falsa, totum (quoad in ipsis est) enervare, atque evertere molitur redemptionis humanæ Mysterium: ut quæ mortem & passionem Servatoris (unde velut à fonte, salutis nostræ flumen emanavit) abscindere prorsus & exsiccare conetur. Ut huic igitur morbo tam mortifero mederetur, voluit optimus & pientissimus Medicus verum hominem sese in æstetia, pavore, tædio, & timore cruciatuum, verissimis humanæ infirmitatis indicibus ostendere.

Ad hæc, quoniam in mundum venit, ut suo dolore nobis promereretur gaudium, sicuti gaudium illud nostrum, & in anima simul & corpore fuit consummandum: ita non in corpore tantum supplicii cruciatum, sed in animo tristitiæ, timoris & tædii sensum acerbissimum voluit experiri, simul ut nos tanto sibi magis devinceret, quanto pro nobis amplius pateretur, simul ut nos admoneret, quàm non esset fas, aut ipsius causa nos reculare dolorem, qui tam numerosum & tam immensum ultro tulit pro nobis, aut peccatis nostris debitam iniquo animo pœnam tolerare, quum ipsum sanctum Servatorem nostrum, tum corpore, tum animo videamus tam multa, tam amata tormentorum genera nullo suo delicto commerita, sed ob nostra tantum abolenda scelera, sua nimirum

Esa. 53.

2. Cor. 5.

1. Cor. 12.

Eph. 4.

Joan. 14.

1. Cor. 12.

sponse pertulisse. Postremo quando nihil æternam ejus præscientiam latuit, varias in Ecclesiâ, corpore suo mystico, varias (inquam) membrorum suorum fore condiciones prævidit. Et quamquam ad tolerandum Martyrium naturam nihil potest absque gratia, quum (ut inquit Apostolus) nemo dicere possit Dominus JESUS nisi in Spiritu sancto: ita tamen hominibus gratiam impertitur Deus, ut naturæ functiones interim, & officia non auferat, sed vel subservire sinit ingredienti gratiæ, quo bonum opus majore cum facilitate proveniat, vel si sic affecta sit, ut obluetur, victa tamen & subjugata per gratiam, ex difficultate faciendi facti commendet meritum. Quum ergo prævideret multos futuros tales, qui teneriore corpusculo vehementius forent ad omne tormenti periculum exhorrituri: ne hi meticulosam mentem suam cum fortissimorum Martyrum conferentes audacia conciderent animo, & timentes ne vi vincerentur, sua se sponse dederent, sui doloris, suæ tristitiæ, sui tædii & incomparandi pavoris exemplo Christus animos eorum voluit sublevare, & ei qui futurus esset ejusmodi, tanquam facti sui vivacissima voce dicere:

Eccl. 7.

Esa. 35.

Joh. 16.

Confortate pusillanimis & noli desperare. Timor, tristitias, tædio & pavore concuteris crudelitate intentati supplicii: Confide, ego vici mundum, qui plus supra modum timui, plus tristatus sum, plus affectus tædio, plus ad con-

tuitum appetentis tam diræ passionis inhorui. Habeat fortis, quos imitari se gaudeat magnanimos Martyres mille. Tu timidula & imbecillis ovicula uno me contenta Pastore, me ducem sequere, de te diffidens, in me spera. En, ego te in via ista tam formidolosa præcedo. Meæ vestis fimbriam apprehende, inde virtutem exire senties, quæ hunc animi tui in metis Marc. 5. vanos effluentem sanguinem sistet salubriter, & animum reddet alacriorem, quippe quum recordaberis, quod meis inhæres vestigiis, qui 1. Cor. 10. fidelis sum, & te tentari non patiar, ultra quam potes ferre, sed faciam etiam cum tentatione proventum, ut possis sustinere, simul quod leve 2. Cor. 4. hoc & momentaneum tribulationis imensum in te gloriæ pondus operabitur. Neque enim Rom. 9. condignæ sunt passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in te. Talia tecum cogitans confortare, ac formidinis istius, tristitiæ, pavoris & tædii inania tenebrarum spectra crucis meæ signo dispelle, progredere prospere & adversa cuncta pervade, Joan. 16. confidens fideliter, quod me propugnatore Rom. 9. vinces, & victoriæ lauro, me remuneratore, 1. Cor. 15. coronaberis.

Inter alias igitur causas, cur hos affectus infirmitatis humanæ Servator noster induere dignatus est, hæc erat una & non indigna, quam dixi: quod videlicet infirmis infirmus factus, infirmos alios sua infirmitate curaret, quorum tam internam curam habuit, ut totum istud agonizæ ejus negotium non aliud quidquam evidentiùs præ se ferre videatur, quàm rapiendo in martyrium militi meticoloso traditam pugnandi methodum, ac sese in conspectu gerendi disciplinam. Nam ut doceret eum, cui metus ingruit impendentis periculi, & vigiles aliorum preces petere, & tamen seorsum soli se Deo credere, simulque ut se significaret acerbum crucistorcular solum sine comite calcaturum: illos ipsos tres Apostolos, quos secum ab reli- Esa. 63. quis octo ad montis pene pedem produxerat, subsistere jubens ibidem, sustinereque, ac vigilare secum, ipse quantum lapidis jactus est, semet avulsi ab eis.

Et progressus pusillum procidit in faciem suam Matth. 26. super terram, & orabat: Ut, si fieri posset, transiret ab eo hora. Et dixit: Abba Pater, omnia possibilia sunt tibi. Transfer hunc calicem à me: sed non quod ego volo, sed quod tu. Mi Pater, si possibile est, transeat à me calix iste, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

Primum omnium ab humilitate, quæ virtutum omnium quasi quædam basis est, unde tuto ad altiora conscenditur, militem suum suo docet exemplo Christus Imperator incipere: qui quum æqualis, & idem Deo Patri Deus sit, Phil. 2. quia tamen pariter & homo est, coram Patre Deo hominem se suppliciter prorum proster nit in terram. Hoc in loco Lector paululum sistamus gradum, & Imperatorem nostrum ja centem in terra supplicem pia mente contem- plemur.

Johan. 1. plemur. Nam si id sedulo fecerimus, ab illa luce, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, animos nostros radius illustrabit, ut videamus, agnoscamus, doleamus & corrigamus aliquando nostram hanc, non dico, negligentiam, pigritiam, torporem: sed socordiam, vesaniam, & stipite quovis stupidiorem stuporem, quo Deum omnipotentem adeuntes non tam precamur plerique reverenter, quam sequitur & somnolenti compellamur, eoque valde vereor, ne non tam placemus & reddamus propitium, quam iritemus, & acriter instigemus ad iram.

Utinam id nobis aliquando studium esset, ut protinus à peractis precibus, totam ejus temporis seriem, quod precando transeginus, memoria reperamus. Quas ibi stultitias videbimus, quas ineptias, quot interdum facta conspiciamur? Mirabimur profecto fieri potuisse nonnunquam, ut animus nobis in tantillo tempore per tot tam procul inter se diffusa loca, per tot diversa, tam varia, tam multiplicia, tam otiosa negotia se diffuderit. Nam si quis operam in id daret de industria, uti tanquam experiundi gratia mentem in quam maxime posset multa & diversa distraheret: vix posset opinor, tam brevi tempore, tam procul inter se distantia, & tam numerosa percurrere, quam, dum os horarias, & usu tritas preces permurmurat negligenter, sibi relictus animus pervagatur. Itaque si quis miretur, ac dubitet, quidnam interim agerimus, dum dormientibus nobis ingerunt sese somnia: non aliam similitudinem reperio, quæ propius accedat ad rem, quam si sic occupari mentem cogitemus in somno, quo modo vigilantibus occupatur (si modo sic orate, vigilare est) dum inter orandum per tot absurda phantasinata, velut amens, atque insana, circumvolat, hoc solo somnianti dissimilis, quod vigilum istorum somniorum monstra sunt quædam tam facta & tam abominanda portenta, quæ dum lingua precando præcurrens dat sine mente sonum, mens interim peregre profecta complectitur, ut si ea quis vidisset in somno, non sustineret haud dubie vel apud pueros, quantumvis impudens, tam insana surgens somnia recensere. Et procul dubio vetus illud verbum perquam verum est, Mentis imaginem vultum esse. Nam animi certe tam insanus habitus, & tam furiosa conditio per oculos, per genas, palpebras & supercilia, per manus, pedes, & totam denique totius corporis faciem pellucet. Siquidem qua mentis negligentia prodimus ad precandum, eadem quoque corporis incuria & supinitate progredimur. Nam etsi Dei cultum præteximus, quod diebus festis solito cultiores sumus: neglectus ille tamen, quo plerique inter precandum utimur, non satis celatum illum ac dissimulatum mundani fastus affectum satis indicat, ita neglectum nunc obambulamus, nunc residemus in sella. Quod si in genu demittimur, aut in alterum nitimur, altero in pedem sublato, aut pulvinum genibus substernitur, in-

terdum vero (si delicatiores sumus) pulvino fulcimus, & cubitos, & velut ruinam minantem domum tubicine sustinemus. Deinde quid non facimus, quo pervagantem foris animum prodamus? Scabimus caput, cultello purgamus ungues, digito purgamus nasum, interim aliud pro alio dicimus. Nam quid diximus, aut quid non diximus, obliiti divinamus temere, quid dicendum superest. Ecquid non pudet nos cum hoc tam demente mentis & corporis habitu, in tanto nostro discrimine sic supplicare Deo, sic tot immanium criminum precari veniam, sic æterna supplicia deprecari: ut si nihil peccassemus prius, tamen tam contemptum adisse Majestatem Dei, decies æterna tormenta mereatur.

Finge, age, te contra mortalium istorum Principum quempiam, in cuius manu vita tua sit, lætæ majestatis crimen admisisse: sed illum tamen tam misericordem esse, ut pœnitenti, & ejus indignationem deprecanti, paratus sit capitale supplicium in pecuniæ multam vertere, aut ex efficacibus magni pudoris, & doloris indicibus prorsus in totum remittere. Productus igitur in conspectum Principis, age jam, neglectum illum, tecurus & supinus alloquere, & dum ille consistit atque aulcultur, tu tuam Orationem percontans hac atque illac interim obambula. Dein ubi satis inambulatum est, colloca te in cathedram, aut si civilitatis causa videbitur in genua demittendum, accessi quempiam jubeprius, qui genibus substernat pulvinum, quin & scamnum adferat cum pulvino quoque, in quod incumbant cubiti, tum oscita, pandiculare, sternuta, despuè neglectum, & crapulæ tuæ fumos eructa. Ita te denique vultu, voce, gestu, & toto corporis habitu ge-
te, ut te plane videat, dum se affatis, alias res animo agere. Dic ergo jam, quam prosperum futurum speras talis Orationis exitum? Insani certe nobis videremur ipsis, si capitale causam ad hunc tractarem modum apud mortalem principem. Et tamen is, quum occidisset corpus, quod ulterius agere posset, non haberet, & sani sumus scilicet, quum in criminum longe graviorum cumulo deprehensi tam contemptum deprecamur supplicium apud Regem regum omnium Deum, qui quum occidit corpus, potestatem habet animam simul

Matt. 10.

& corpus mittere in gehennam. Neque tamen hæc eo dicta velim, quod vel ambulantem, vel sedentem, ut nec cubantem quidem quenquam orate vetuero. Utinam assidue, dum quidvis corpore facimus, animum interim (quod acceptissimum precandi genus est) elevaremus ad Deum. Neque enim quacunque nos ambulando vertimus, modo mens feratur in Deum, ab eo, qui nusquam non est, nos avertimus. Verum ut Propheta, qui dicit Deo: Hier. 23. Memor fui tui super stratum meum, non eo tamen sic satisfecit sibi, quin & media nocte Psal. 62. surgeret ad confitendum Domino: ita præter Psal. 118. istas ita dictas ambulando preces, aliquas interdum sic orari postulem, ut tali meditatione

præparetur animus, tanta cum reverentia corpus componatur, ut nec universos orbis terræ simul confidentes Reges tam reverenter simus adituri. Verum enim vero mentis ista vagatio, quoties eam cogito, animum mordet misere. Neque tamen affirmem cogitationem quamlibet etiam si turpem & perquam horribilem, quam precantibus nobis vel malus objicit Genius, vel quæ sensuum nostrorum phantasmate fabricata surrepit, protinus esse mortiferam, si modo renitimur & repellimus: cæterum alioqui vel admissa libenter, vel diu permessa negligenter crescere, non dubitem profecto, quin pondus ejus possit ad animæ perniciem; & mortem ingravescere. Imo quum divinæ majestatis immensam gloriam cogito, protinus profecto subigor atque impellor credere, etiam breves istas abductiones animi, quod non sunt capitalia crimina, id adeo magis ex Dei miserationis benignitate procedere, per quam dignatur ad mortem non imputare: quàm quod suæ ipsarum naturæ malitia mortem non mereantur, quum plane comminisci nequeam, unde possit cogitationibus ejusmodi, precantibus hominibus, hoc est, cum Deo loquentibus, aditus in mentem dari, nisi prorsus ex imbecillitate fidei. Alioqui quum longe facessat animi quævis inepta distractio, dum in causa feræ mortalem affamur Principem, imo vel ejus ministrum quempiam, qui quidem apud herum suum in aliquo loco sit: fieri profecto non possit, ut dum precamur Deum, animus abduci vel tantillum queat, si forti & efficace fide crederemus præsentem, & non verba nostra duntaxat auscultantem, vultusque & corporis habitum foris contemplantem, ut inde mentis internæ signa & argumenta colligat: sed in ipsos penitus cordis arcani sinus oculis plusquam lineis penetrantem, immensa majestatis luce cuncta collustrantem Deum, Deum, inquam, Deum: in cujus gloriosa præsentia omnes orbis terræ Principes in omni gloria sua tæredines esse sese (si non insaniunt) & humi repentens vermiculos cõfidentur. Christus ergo Servator noster, quum videret nihil Oratione conducibilis, rursusque cerneret hominum negligentia, & malitia dæmonum rem tam salutarem tam passim fructum perdere, plerumque vero & in perniciem verti, voluit obiter, dum transiret ad mortem, suis verbis & exemplo suo rei tam necessariæ, velut reliquæ doctrinæ suæ colophonem tradere. Itaque quo sciremus, non anima tantum, sed etiam corpore utriusque Creatori Deo serviendum, simul ut doceremur corpus ad reverentiam compositum, quanquam ab anima formam illam, habitumque suscipit, in animam tamen rursus reverentis erga Deum pietatis augmentum refundere, humillimæ subjectionis formam edidit, eo enim corporis gestu Patrem cœlestem suum veneratus est, quem nemo terrenorum Principum præter ebrium vino luxuræ Macedonem, & alios quosdam fortunæ flatu tumefcentes Barbaros, qui se pro Diis haberi voluerunt, aut exigere est ausus, aut obla-

tum sponte, suscipere. Nam neque quum eraret, reledit, neque se erexit in pedes, neque tantum demisit in genua, sed totum in terram abiciens pronum prostravit in faciem. Tum in eam miserabilem formam compositus implovavit Patris misericordiam, & Patris nomen in-
Matt. 26.

geminans rogavit, ut quandoquidem illi omnia possibilia sunt, si fieri posset, hoc est, si non immutabili decreto calicem Passionis ejus statuisset, precibus ejus, oratus auferret. Cæterum ne precantis tamen voluntati obsecundaret, si optimæ prorsus ipsius voluntati melius videretur aliud.

Non est quod filium ex hoc loco putes paternæ voluntatis ignarum, sed quoniam volebat homines instruere, humanos affectus pariter volebat exprimere. Quod Patris vocabulum bis commemoravit, nos admonere voluit omnem ab eo paternitatem procedere & in cœ-
Ephes. 3.

lo & in terra. Quin & hoc quoque nos voluit commonefacere Deum Patrem bis ipsi Patrem esse: quippe creatione, quæ paternitas quædam est. Nam verius à Deo sumus qui nos creavit è nihilo, quam ab illo qui nos genuit homine: nempe Deo prius ipsum creante genitorem, & omnem illam ex qua geniti sumus creante, prius & substernente, materiam. Sed sic agnovit Patrem Deum Christum, ut homo. Cæterum ut Deus, naturalem illum sibi novit & cœternum Patrem. At nec istud absimile veri est, ideo bis appellasse Patrem, ut non solum eum sibi naturalem Patrem fateretur in cœlo, sed etiam nulum habuisse Patrem alium significaret in terra, quandoquidem ex virgine matre secundum carnem conceptus est absque virili semine, super-
Matt. 1.

veniente in matrem S. Spiritu, Spiritu, inquam,
Luc. 2.

& Patris & suo, quorum opera eadem & simul
Rom. 2.

sunt, nulla penitus consideratione distincta.
Johan. 5.

Quid quod ex efficaci paterni nominis ingeminatione, quæ magnum declarat obtinendi voti desiderium, saluberrime docemur & illud, ne quum quidpiam precamur, quod non impetramus, animo concidamus, ut Rex Saul fortilegus: qui quod statim non accepit, oraculum à Deo divertit ad Pythonissam: & lege veritatem,
I. Reg. 28.

& ab ipso pridem cohibitam artem exercuit. Nos docet Christus, ut perseveremus petere, neque tamen, si nunquam assequamur, quidquam murmuremus: quippe quum videamus Filium Dei servatorem nostrum non impetrasse depulsionem mortis, quam tanta cum instantia Patrem precatus est, nisi quod perpetuo (quam rem vel maximè nos imitari debemus) voluntatem suam Patris voluntati subjecit.

Et venit ad discipulos suos, & invenit eos dormientes. Matt. 26.

EN amor amoris quid præstat. EN amor ille, quo Christus amabat suos, quanto intervallo amorem præcellit illum, quo redamabatur à suis, etiam ab his, qui diligebant maxime. Nam illum tristitia, metus, pavor & tedium, quibus, ingruente supplicio crudelissimo, tam anxie afflictus est, abstinere tamen eum non potuerunt, quo minus illos inviseret. At illi, quantumcunque diligebant eum (diligebant pro-

proculdubio vehementer) tamen in tam immenso, tam vicino, tam amantis Magistri periculo, somnum potuerunt admittere.

Et dixit Petro sic: Simon dormis? Non potuisti una hora vigilare mecum?

Hic sermo Christi tam brevis, quantam habet energiam? tam mitibus verbis, quam acuto pungit aculeo? Nam dum Simonem nomine compellat illo, & illo nomine somnolentiam exprobat: tacite subsignificat, non jam Petri vocabulo (quod ob firmitatem Christusei pridem indiderat) hanc infirmitatem ejus, & soporem satis omnino congruere. Quin ut aculeum habet suppressio nominis Petri, imo Cepha: sic aculeum habet alterum ipsa Simonis expressio. Hebraica enim lingua (nam ea Christus ei loquebatur) Simon significat audiens, significat & obediens. Atqui dum, Christo contra monente, dormiebat, jam nec audiens, nec obediens erat. At nec hos tamen solos, sed & alios aculeos quosdam Servator noster in Petrum mansuetis istis verbis tacite mihi videtur infigere: nimirum tanquam eum severius increparet sic: Simon, non jam Cephas dormis? Quomodo enim Cephas, hoc est, saxum, meritis appellari? quo ego te nomine ob firmitatem olim insignivi, quum tam infirmum te probes nunc, ut nec unam horam adversus impetentem somnum possis sustinere? Quanquam vetusto quidem nomini tuo. Simoni, perquam egregie jam respondes scilicet, quippe qui sic dormitans, quomodo voceris audiens? aut quum ego te vigilare monuerim, quid pacto voceris obediens, qui me vix digresso segnis & somnolentus indormias? Ego te semper Simon feci plurimi, & tu Simon dormis? Ego te tot modis honestavi, & tu Simon dormis? Tu te modo jactasti, vel moriturum mecum, & nunc Simon dormis? Ego nunc à Judæis ac gentibus, & utrisque deteriore Juda quæror ad mortem, & tu Simon dormis? Quin & vos omnes tanquam triticum satagit cribrare Satanas, & tu Simon dormis? Quid à cæteris expectare debeo, quum in tantis & tam urgentibus non modo meis, sed & vestris ipsorum periculis etiam tu Simon dormias? Post hæc ne res videatur solum Petrum tangere, sermonem vertit ad reliquos.

Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Orationis hic mandatur assiduitas, & non utilitas ejus modo declaratur: sed etiam immensa necessitas, nempe ne remora in morem, carnis infirmitas animum quantumvis ad bona promptum remoretur ac retrahat in tentationis mala præcipitem. Quis enim spiritu promptior Petro? & tamen quantum eguit adversus carnem Dei præsidio, vel hoc declarat, quod dum illud implorare precibus dormiendo distulit, locum Dæmoni dedit, quo paulo post per carnis infirmitatem, Spiritus alacritatem retunderet, & ad negandum cum perjurio Christum percelleret. Quod si ta-

lia usuvenerunt Apostolis lignis nimirum viridibus, ut dum per somnum Orationem intermitterent, intrarent in tentationem: quid in aridis fiet nobis, si ingruente periculo (quod quando, quæso, non ingruit, quum adversarius noster diabolus velut Leo rugiens assidue i. Petr. 5. circumeat, undequaque quærens, quem carnis infirmitate cadentem protinus invadat ac devoret) in tanto, inquam, periculo quid fiet nobis, nisi Christi consilium secuti, in vigilia & Oratione perstemus?

Vigilare monet Christus, sed non ad charas, & aleam, non ad crapulam, comestationes, vinum & Venerem, sed ad orandum. Orate Luc. 18. monet non interdum, sed incessanter. Orate, inquit, sine intermissione. Orate monet non duntaxat interdum (quis enim vigilare jubet in die?) sed Orationis instantia suadet ejus etiam temporis bonam partem addere: quod plerique totum somno solemus impendere, quo magis nos pudere miseros decet, & inanem culpam agnoscere, qui vix interdum precem brevem, & eam tamen oscitanter & somnolenti peragimus. Monet nos denique Servator noster orare, non ut abundemus opulentia, non ut deliciis affluamus, non ut inimicis nostris malum veniat, non ut nos honoremur in hoc seculo: sed ne intremus in tentationem. Voluit nos nimirum intelligere mundana illa omnia aut noxia prorsus, aut si cum hoc uno conferantur, inanissimas nugas esse, eoque istud unum velut cæterorum quodammodo collectam summam in ea prece, quam pridem Discipulos docuit prudens collocavit in fine. Et ne nos inducas in tentationem: sed libera nos Math. 6. à malo.

Iterum secundo abiit & oravit eundem sermonem, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et venit iterum, & invenit eos dormientes, erant enim oculi eorum gravati, & ignorabant, quid responderent ei. Et relictis illis, iterum abiit & oravit eundem sermonem. & positus genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat. Math. 26.

Postquam ergo Discipulos sic admonuit, iterum ad Orationem rediit, idemque, quod ante, rursus precatus est, sed ita tamen, ut totam rem denuo Patris voluntati committeret. Sic enim docet nos & instanter simul & non precise petere, sed exitum rei totum Deo cedere: qui nec minus bene nobis vult, quam ipsi nos, Matth. 6. & quid magis conducatur, milles videt melius, & 8. Pater mi, inquit, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum: fiat voluntas tua.

Pronomen illud (Mi) duplicem habet effectum. Nam & magnum exprimit affectum, & singulari modo Patrem Christo, Patrem declarat Deum, quippe quum non creatione tantum, sicut est universis, nec adoptione, quo modo Pater est Christianis, sed natura sit Dei filii Pater Deus. Cæteros igitur omnes erudiens, ut ita precemur: Pater noster qui es in Math. 6. cælis: Quibus verbis Deum agnosceremus

Luc. 10.

omnibus nobis ut fratribus Patrem esse communem, ipse merito, qui propter Deitatem solus potest, sic affatur Patrem. Pater mi. At si quis tam superbus est, ut non contentus esse, sicut ceteri hominum, solus sibi videatur gubernari secreto spiritu Dei, nec eadem esse forte cum ceteris: hic mihi certè videtur Christi sibi verbum arrogare, & Pater mi, precari, non Pater noster, quum Dei communem spiritum privatim asserit sibi. Lucifero non multum dispar, qui sic Dei verbum sibi arrogat, sicut Lucifer locum.

Jam quod ait: Si non potest calix iste transire, nisi bibam illum: fiat voluntas tua, satis evidenter ostendit, quid Christus appellat possibile, quid impossibile: nempe nihil aliud, quam certum & immutabile de sua morte spontaneum decretum Patris. Alioqui enim si sensisset, vel ex decursu siderum cœlestium, vel abstrusiore quopiam omnium rerum ordine, fatoque imminere sibi ineluctabilem moriendi necessitatem, ac tali ratione dixisset: Si non potest calix iste transire, nisi bibam illum, frustra penitus adjecisset illud. Fiat voluntas tua. Quomodo enim Patris arbitrio relinqueret eam rem, cujus exitum vel aliunde pendere, quam à Patre crederet, vel Patrem necessario, hoc est, velit, nolit, velle?

SED interea tamen dum recensemus talia, quibus mortem sibi Christus deprecatur à Patre, & omnia supplex Patris voluntati submittit: assidue nobis contra cogitandum est, quum & Deus esset & homo, hæc illi omnia, quatenus homo erat, & non ut Deum dicere. Nam & nos, quoniam ex anima constamus & corpore, ut quædam de nobis loquimur, quæ soli competant animæ: ita quædam contra loquimur, quæ soli conipetant corpori. Nam & martyres in cœlum dicimus protinus à morte conscendere, quum eò tantum ferantur animæ: & homines vicissim dicimus, quantumvis hic superbiant, terram tamen & cineres esse, tum vita brevi defunctos in vili sepulchro putrescere. Sic enim loquimur assidue, quum nec sepulchrum ingreditur anima, nec mortem obeat: sed quæ male vixit in corpore, post corpus misere vivit in pœna, quæ vero bene, perpetuo vivit in bono.

Ad hunc igitur modum, quia non minus erat humanitati conjuncta atque unita divinitas in omnipotente persona Christi, quam immortalis ejus anima corpori: quod moripotuit, tam ea quæ fecit ut Deus, quam ea quæ fecit ut homo, non tanquam bipartitus in duos, sed merito, sicut unus erat, ita sicut unus enuntiat, sic & ob Deitatem suam non dubitavit dicere: Ego & Pater unum sumus. Et, Antequam Abraham fieret, ego sum. Et propter utramque naturam: Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Et vice versa propter humanitatem solam dixit: Pater major me est. Et, Modicum tempus vobiscum sum. Etenim tamen si gloriosum corpus ejus veraciter vobiscum

præsens est, eritque semper usque ad finem sæculi sub specie panis in venerabili Sacramento Eucharistiæ: corporalis tamen ejus forma, in qua cum Discipulis diu versatus est. (de quo præsentis modo sensit nimirum, quum diceret: Modicum tempus vobiscum sum) Christo concedente subtracta est. Omnia igitur ista quæ Christus hoc loco agonizæ suæ vel fecit, vel passus, vel precatus est, quæ tam humilia sunt, ut nequaquam decere videantur excelsum illam sublimitatem Dei: ab illo eodem Christo facta recordemur, ut homine, quin & quædam, ut ab inferiore humanitatis suæ parte, nempe sensibili duntaxat proficisci, quæ declararent humanæ in eo naturæ veritatem, & naturalem in aliis post hominibus horrorem solarentur.

Istorum igitur verborum, cæterarumque rerum omnium, quæ tam afflictæ humanitatis indicia series ejus agonis demonstravit, adeo nihil suæ gloriæ Christus puravit inglorium: ut ea nimirum ipsemet diligenter evulganda curavit. Etenim quamquam quæ scripta sunt ab Apostolis omnibus, ab uno pariter ipsius Spiritu universa dictata sunt: non facile tamen aliud ejus factum recordor ullum, quod tam peculiari modo curavit commendare memoriz. Nam quod vehementer tristis erat, id quidem narravit Apostolis, quod illi posteris ab ipso possent tradere: cæterum quibus verbis Patrem precatus est, quum & ad lapidis jactum abessent proximi, etiam si vigilassent, & quum dormirent, si præsentibus in re fuissent, non permissent audire: quanto minus Luc. 22, id noctis cernere, quando se demisit in genua, quando prostravit in faciem? Sanguineas verò guttas illas quas toto sudavit corpore, etiam si restantes & conspicuas postea spectassent in terra, quidlibet, opinor, cogitassent potius, quam id divinassent, quod erat, quod ante nusquam contigerat, quenquam sudasse sanguinem. Sed neque cum matre postea, neque cum Apostolis ante mortem collocutus est, ut ea tum narrasse videatur: nisi quis id putet verisimile quum ab oratione digressus rediret ad Apostolos, adhuc aut dormitantibus aut vix excitatis & semisomnibus, aut denique quum satellites essent ad manum, tum videlicet illis recensuisse totam agonis historiam. Restat igitur quod videtur verissimum, ut postquam resurrexit à mortuis, matris pietissimæ, dilectisquæ Discipulis, quum Deum esse eum jam dubitare non possent hanc humanitatis sic afflictæ seriem, cujus cognitio primum ipsis, post per eos aliis prodesset, quam alius nemo narrare potuit, ipsemet ore suo sanctissimo recensuerit. Magnam igitur adfert & meritò hujus agonizæ meditatio, his qui tribulato sunt corde, consolationem: quum ad eum ipsum finem, ut solaretur afflictos, Servator noster afflictionem suam, nemini alioqui cognitam, neque possibilem cognitu, pro sua bonitate vulgaverit.

Joh. 10. 8.
Matt. ult.

Joh. 14.
Joh. 16.

Sunt fortasse quidam, quos & illud moveret, quod ab ea oratione Christus rursus revidens Apostolos, quum dormientes eos reperisset, & se superveniente tam attonitos, ut quid dicere possent, ignorarent, sic eos reliquerit, ut videri possit, tantum ideo venisse, ut exploraret, an vigilent: quum id (ut erat Deus) nescire non potuerit, antequam venisset. Sed isti, si qui sint, sic responsum habeant. Ille quod fecit, non in cassum fecit. Nam etsi in præsens adventus ejus non sic excitavit eos, ut vigilent, sed aut non prorsus expectati, semisomnes, & attoniti, vix oculos in eum levarent, aut, quod deterius est (si ab illo increpiti sunt, & vigiles redditi sibi) nihilominus, eo digresso, protinus relaberentur in somnum: ipse tamen & suam circa Discipulos sollicitudinem declaravit, & suo sanxit exemplo, ut Ecclesie lux Pastores in posterum nulla tristitia, nullo tædio, nullo terrore permitterent suam circa gregem curam & diligentiam quoquo modo quicquam claudicare, sed ita se plane gererent, ut ipsa se probarent, non tam esse de seipsis sese, quam de gregis sui salute sollicitos.

Psal. 32.
Psal. 134.
Johan. 9.

AT dixerit fortasse quispiam divini consilii curiosulus explorator: aut voluit Christus Apostolos vigilare, aut non voluit. Si non voluit, cur tam accurate mandavit? Si voluit, quid ire, ac redire toties oportuit? Non potuit quum esset Deus, & semel dicere, & simul facere, ut fieret? Potuit haud dubie, bone vir, quum Deus esset, qui quicquid voluit, fecit, qui verbo creavit universa. Etenim dixit, & facta sunt: mandavit & creata sunt. An qui aperuit oculos cæci nati, viam invenire non potuit, per quam oculos aperiret dormientis? Facile profecto ea res factu fuit vel illi, qui non esset Deus. Nam quis non videt pervigilatos homines, nec in somnum cito relapsos, si quis indormitantes oculos tantum perpungat acicula? Potuit proculdubio Christus efficere, ne dormitarent quicquam, sed pervigilarent Apostoli, si id præcise prorsus & absolute voluisset. At nunc adjecta conditione voluit: nempe si vellent & ipsi, atque ita vellent efficaciter, ut ipso monente foris, & intus etiam juvante pro sua quisque virili cum eo conniteretur. Hoc pacto vult & omnes homines salvos fieri, neminem æterno cruciari tormento, videlicet ita demum, si nos tam præ voluntati ejus obsecundemus, ac non malitia nostra nitamur in contrarium. Quod si quis obstinate pergat facere, non vult illum Deus invitum in cælum vehere, tanquam ibi nostro indigeret officio, neque regnare posset in gloria sua, nisi suffultus nobis. Quod si non posset, multa profecto statim vindicaret, quæ nunc nostra causa tolerat, & dissimulat diu, si quando ipsius benigna patientia nos adducat ad poenitentiam. Cæterum nos interea tanta ejus abusi clementia, dum peccata peccatis addimus, thesaurizamus nobis (ut ait Apostolus) iram in diem iræ. Et tamen

Rom. 2.

Rom. 2.

(quæ Dei bonitas est) negligentes nos, & peccatorum pulvino indormientes agitat interdum, quatit & concutit, ac tribulationibus satagit expergefaceret. Atqui quum ea se prober, etiamsi iratum, tamen amantissimum: plerique tamen homines stultissimi aliorum rem accipimus, & beneficium tantum malefici loco ducimus: quum contra (si sani simus) ut quoties aberramus ab eo, toties nos invitos ac reluctantes verberibus in viam redigat, multis esset precibus exorandus. Etenim primo precandum est, viam ut videamus, & cum Ecclesia dicendum Deo: A cæcitate cordis libera nos Domine. Et cum Propheta: Doceme facere voluntatem tuam. Et, Vias tuas demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Deinde vehementer oprandum est, ut in odore unguentorum tuorum Deus, in Spiritus tui suffragantissimo post te curramus alacriter. Quod si languemus in via (quod nunquam fieri non facimus) & nimium segniter vix procul à longe subsequimur, protinus dicamus Deo: Apprehende manum meam dexteram, & deduc me in viam tuam. Cæterum si sic inualecat languor, ut periculi progredi, cœperimus pigritia mollicieque subsistere: precemur Deum, uti renitentes trahat. Postremo verò, si mollior attrahi renitimur, & contra voluntatem Dei, contra salutem nostram cervicoli simus abjecta ratione, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus: suppliciter orare debemus Deum Prophetæ verbis appositis: In clamor & fræno maxillas eorum constringe Deus, qui non approximant ad te. Verum enim vero quandoquidem quum subit desidia nulla virtutum parte citius quam precandi affectu deficiamus, nec ea nobis imprecari libet, etiam quantumvis utilia, quæ non libenter admittimus, nobis diu ante curandum est (si quando sani sumus) quum nondum in ægros illos animi laborantis affectus incidimus, ut aures Dei precibus hujusmodi diligenter impleamus rogemusque suppliciter: ut si quando postea, vel carnis illecebra pellecti, vel mundanarum rerum concupiscentia seducti, vel callidis insidiis dæmonum labefacti, contra precemur quidpiam, ad talia vota surdescat, & quæ precamur, avertat: ista verò, quæ profutura prænovit, quantumvis deprecemur, accumulæ. Siquidem ad hunc modum solemus, si sapimus, quum febrem expectamus, eos præmonere, qui nobis ministraturi sunt ægrotantibus: ne vel rogantibus nobis, eorum quicquam porrigant, quæ salutis noxia morbus in augmentum sui præpostere solet appetere. Itaque quum sic vitiis indormimus, ut divina in clamatique agitati clementia nolumus expergisci, atque invigilare virtutibus: in causa nonnunquam sumus, ut nostris nos vitiis abiens relinquat Deus, quosdam sic, ut nunquam revivat iterum, alios verò dormire sinat duntaxat in aliud tempus, prout ejus admiranda benignitas & inscrutabilis abyssus sapientiæ videt idoneum. Hujus rei typum gerebat

gerēbat quendam, quod Apostolos Christus quum iterum invisisset, nec illi tamen vigilare voluerunt, sed nihilominus assidue dormitarent, relictis illis abiecit. Nam relictis illis iterum abiit & oravit eundem sermonem, & positus genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem hunc à me: veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat.

EN iterum idem petit, iterum eandem conditionem adjicit, iterum nobis exemplum præbet, ut quum in magnum (etiam Dei causa) periculum venimus, non arbitremur illicitum instanter precari Deum, ut ex eo discrimine nobis procuret exitum. Quandoquidem fieri potest, ut ea de causa nos patiatur in tales angustias adduci: ut quos prosperitas frigidus ad orandum fecerat, periculi timor faciat effervescere, præsertim quum res agitur de corpore, nam ad animæ periculum vix plerique tepescimus. Cæterum quibus (ut esse debet) animæ cura est, nisi quis ad martyrium fortiter animetur à Deo (quod vel indicibili modo sentiendum, vel conjecturis idoneis expendendum est) alioqui timere quenquam sibi satis congruit, ne sub onere fatigetur, & concidat, eo quod ne Petrum imitatus nimium de se confidat, orare diligenter Deum, ut à tanto animæ suæ periculo divina bonitate liberetur. Cæterum illud assidue repetendum est, ne quis ita præcise deprecetur periculum: quin Deo rem totam permittat paratus obedienter, quicquid ille pararit, perpeti. Christus igitur hujusmodi de causis sic orandi salubre nobis exemplum præbuit, sed ab ipso tamen longius absuit talis orandi necessitas, quam cælum distat à terra. Neque enim quæ Deus erat, mi-

nor erat, quam Pater. Quæ Deus erat, sicuti potestas eadem, sic & voluntas eadem erat cum Patre. Verum quæ fuit hominibus, potestas infinita minor: sed à Patre tradita tandem omnis ei potestas est, in cælo simul & in terra. Voluntas vero ut non eadem illi cum Patre, quatenus homo fuit: ita Patris voluntati sic omnino conformis, ut nulla in re dissentiens reperiretur. Itaque mortem illam amarissimam animæ ratio voluntati Patris obediens consentit ferre, dum (ut hominem se monstraret) corporis eam sensus exhorret. Oratio ejus ad vivum utrumque simul expressit. Pater (inquit) si vis, transfer calicem istum à me: veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat.

At non verbis tamen ista tam luculenter expressit, quam factis. Nam quam non refugerit ejus ratio tam horrendum supplicium, sed obediens Patri fuerit usque ad mortem, mortem autem crucis: series Passionis edocuit. Quam vehementem vero sensus pertulit imminentis passionis horrorem, Evangelii verba, quæ jam sequuntur, ostendunt.

Apparuit autem illi Angelus de cælo confortans eum.

Quam vehementem fuisse censes ejus mentis angustiam, quum ad eum confortandum

Angelus veniret è cælo? Sed ex hoc loco subigor, ut admiretur, quæ malæ teneant illos intemperies, qui frustra facturum contendunt, quisquis aut Angelum quenquam, aut vitæ functum sanctum Precatorem sibi cupiat adhibere, propterea videlicet, quod Deum ipsum precari fidenter possumus: qui & præsentior est nobis unus, quam omnes Angeli, & Sancti præterea simul universi, & plus nobis potest conferre, & multo magis etiam cupit, quam quicquid est præterea Sanctorum quicquam in cælo. Hujusmodi rationibus, si volis, & plane nihili, Sanctorum invidentes gloriæ, & pariter Sanctis invis, & nostrum in eos affectum pium, & eorum erga nos salutare subsidium student amoliri. Quid ni hic similiter argumententur improci, Angeli istius operam consolatoriæ erga Servatorem Christum inanem prorsus & supervacaneam esse? Quis enim Angelorum omnium aut tantum potuit, quantum potuit ipse, aut tam vicinus ei fuit, quam Deus, qui fuit ipse? Et tamen sicut tristari voluit pro nobis & anxius esse: sic & pro nobis voluit Angelum consolatorem admittere, ut & hominibus istis argumenta nugacia retunderet, & hominem sese verum declararet. Cui sicut Diaboli tentantis Triumphatori Angeli ministrant ut Deo: sic ad mortem humiliter tendenti Angelus accederet jam consolator, ut homini: & spem præterea faceret, si Deum comprecemur in periculo, consolatione non destitutos, modo ne segnitè preceamur, & perfunctorie, sed ex intimo corde proferentes suspiria, precantem hoc loco Christum imitemur. Nam factus in agonia prolixius orabat, *Lucæ 22.* & factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

Affirmant plerique Doctores acerbiorē fuisse passionem Christi pro nobis, quam ulla fuerit unquam martyrum usquam omnium, qui pro fide tulere martyrium. Sunt contra qui non putent propter variā quædam alia suppliciorum genera, & pluribus diebus repetita tormenta, quam Christo Servatori nostro, vel adhibita fuerint vel prolongata; Tum, cujus una gutta tam pretiosi sanguinis, propter infinitam ejus Deitatem, ad redimendos omnes homines abunde superque suffecisset: ei pœnam putant à Deo destinatam tantam, non quantam aliis usquam aliquis passus est, sed quantam impetrabili ejus sapientiæ visum est convenire. Cujus modum ut nemini satis compertum, ita citra præjudicium fidei credi posse censent infra quorundam martyrum pœnam substituisse. At mihi certè præter vulgatam opinionem Ecclesiæ, quæ Hieremiam verba de Hierusalem decenter ad Christum applicat: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor, sicut dolor meus, vel hic locus vehementer suadet, ut credam, nullius unquam martyris supplicium cum passionem Christi, ipsa pœnarum acerbitate comparabile.

Equidem si faterer (id quod idoneis de causis non necesse habeo) cuipiam ex martyribus adhibita fuisse & plura & majora tormentorum genera, adde etiam, si placet, diuturniora, quam Christo: videtur tamen mihi perquam credibile sub tormentis in speciem valde minoribus atrociorē pœnam Christum pertulisse, quam eorum quisquam senserit, ea passus, quæ videri possint multo molestiora, quum eum videam ex impendentis Passionis angustia tantam mentis amaritudine percussam, quanta nullus mortalium unquam omnium expectatione tormentorum fuit. Cujus enim unquam tam acerba fuit anxietas; ut toto ex corpore guttatim in terram sanguineus sudor efflueret? Inde igitur præsentis pœnæ magnitudinem metior, quod adventantis ejus præfensionem supra quam ulli unquam alii fuit, fuisse Christo tam acerbam video. At nec animi valuisset unquam in id vigoris anxietas invalescere, ut corpus sudaret sanguinem: nisi ultronea ipsius voluntate omnipotens ejus divinitas non modo minuisset, sed & vires præterea roburque tantæ addidisset angustiae, quo & funtorum martyrum fundendum in terra sanguinem figuraret, & simul eos, qui ad supplicii meditationem trepidaturi forent, ne timorem suum ruinæ præfagium interpretantes desperatione succumberent, tam novo, tam mirro, tam immensæ anxietatis exemplo solaretur. Hic si quis rursus martyres illos proferat, qui ob Christi fidem alacres ultro seie offerebant in mortem, eosque demum triumphali dignos lauro censeat, quod læticia superante dolorem nulla tristitiæ signa, nulla timoris argumenta protulerint: in ea re profectus ad judicium suum licebit, adscribat & meum, modo ne triumphum istis quoque denegeret, qui quanquam non ultro propèrant, apprehensi tamen, neque renituntur neque retrocedunt: sed quanquam timentes & anxii, nihilominus ob amorem Christi, quicquid exhorrent, ferunt. Quod si majorem illis contendat quilibet, quam tributam gloriam: per me licebit, secum contendat solus. Sat est enim mihi, quod uterque in cælo habet tantam, quantam dum viveret, nec viderat ejus oculus, nec auris audierat, nec in cor ejus ascenderat. Etenim quisquis in cælo præfertur, ei non alius invidet, imo quilibet potius propter amorem mutuam cujusque gloria fruitur. Ad hæc quem cui gloria præferat in cælo Deus, nobis in hac mortalitatis caligine palpitantibus haudquaquam puto satis inclarescere. Nam ut hilarem Datorem (fateor) diligit Deus, ita Tobiam dilexisse non dubitem, nec item beatum Job: quorum ut uterque fortiter ac patienter calamitatem tulit: ita (quod sciam) neuter ad plausit admodum, aut exultavit alacriter.

1. Cor. 2.

2. Cor. 9.

qua ex his columina, qui sponte pro Christo sunt passi, timuisse multum, fuisse vehementer anxios, nec semel ante se subduxisse morti reperimus, quam postea tamen fortiter adierunt. At nec Deum posse inficior, & facere aliquando confiteor (nunc piis id tribuens antea vitæ laboribus, nunc imera benignitate gratificans) ut animum martyris totum sic impleat gaudio: ut non modo molestas illas anxietates opprimat, sed & eas quoque, quas Stoici Pro-Passiones appellant, & quibus Hieron. factiosos sapientes suos omnino fatentur obnoxios, sic eminus atceat, ut non permit-
in Matt. 9. Qui viderit
 tat accedere.

Etenim quum sæpe videamus accidere, ut in pugna quidam vulnera sua non sentiant, donec animus, quem vehemens abduxerat affectio quæpiam, reversus advertat damnum: non est quod dubitem, tanta propinquantis gloriæ spe gesticentem animum posse sic efferrisupra se, ut neque mortem metuat, neque supplicia sentiat: Et tamen si cui donum hoc dederit Deus, ego certe vel gratuitam felicitatem potius, vel præteritam virtutis præmium vocaverim, quam futuræ mercedis materiam. Nam mercedem crediderim toleratæ pro Christo pœnæ respondere, nisi quod eam Dei liberalitas mensura tam bonâ, tam conferta, tam coagitata, tam superfluente retribuit: ut non sint ullo pacto condignæ passionis hujus
Luc 6. Rom. 9.
 temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in illis, qui tam impense dilexerunt Deum: ut ejus gloriæ tanta mentis angustia, tanto cruciatu corporis sanguinem & vitam impenderint. Quid quod interdum pro sua bonitate Deus quibusdam adimit metum, non quod magis eorum approbet, ac remuneret audaciam: sed quod talem eorum novit imbecillitatem, ut timori suo ferendo pares non essent futuri. Etenim nonnulli succubuerunt metu, qui postea tamen inflicta tormenta vicerunt. Jam quod attinet ad animandos alios eorum exemplo, qui mortem ferunt alacriter: non abnuerim, id multis esse perutile. Sed rursus quoniam plerique omnes sumus ad ingruentem mortem timidi, quis nosse potest, quam multis profint & hi, quos quum anxios ad mortem videmus & pavidos: cernimus tamen per objectos, & obstantes illos tædii, pavoris, angustiae plusquam adamantinos obices fortiter penetrare, & effectis istis ferreis repagulis, triumphata morte cælum violententer irrumperere? An non hi pusillis & timidulis hominibus ipsorum videlicet similibus vehementer addunt animum, ne incumbente persecutione succumbant, quanquam sibi magnam sentiant tristitiam, timorem, tædium, & diræ mortis horrorem suboriri? Provida igitur Dei sapientia, quæ penetrat omnia fortiter, & disponit cuncta suaviter, præsentem contemplans intuitu, quo modo, quibus in locis affectæ sint mentes hominum, hujus aut illius sortis exempla, prout maxime conductura videt, temporibus & locis accommodat. Sic pro sua

Matth. 11.

sua providentia Martyrum suorum affectus temperat, ut alius alacer ad mortem provolet, alius cunctanter & timide prorepat, nectamen minus fortiter mortem præferat, nisi quis ideo forte minus fortis haberi debet, quod præter debellatos inimicos reliquos, suum etiam ipsius cædium, tristitiam, timorem, fortissimos affectus, & potentissimos hostes expugnat. Cæterum disputatio præsens tota huc denique tendit, ut sanctissimorum Martyrum utrumque genus admiremur, utrumque veneremur, in utroque laudemus Deum, utrumque, quum res postulat, pro suo quisque capiti (prout gratiam dederit Deus) imitemur. At is, qui se sentit alacrem, non tam solati habet, ut audeat: quam moneri fortassis ut metuat, ne Petri more nimium de se præsumens subito relabatur & corruat. At qui se sentit anxium, mœstum, timidum, ei nimirum ut exporrigat animum, adhibenda consolatio est.

Matt. 27.

Utrique hæc anxietas Christi perquam salutaris est, alteri ut nimis gestientem animum reprimat, alteri ut nimis abjectum & prostratum erigat in bonam spem. Nam si quis animum sibi ferocientem sentit & timidum, hic, quum tam humilem recordabitur & anxium hunc Imperatoris sui habitum, merito fortasse verebitur, ne paulisper eum callidus hostis eleverit in sublime, quo paulo post fortius allidat in terram. At qui nimium conteritur anxius & meticulosus affectibus, sibi que misere timet, ne desperatione succumbat: hanc agoniam Christi respiciat, hanc assidue meditetur, ac tamen, ex hoc fonte salutare haustus consolationis ingurgitet. Nam hic videbit Pastorem pium, oviculam imbecillam in humeros suos attollere, ipsius personam gerere, ipsius affectus exprimere: ut indeumat audaciam, nec sibi desperandum putet, quisquis in posterum turbare se similibus sentit affectibus. Agamus igitur illi gratias quam magnas possumus (nam meritis certe non possumus) & in agoniis nostris ipsius agonizantes memores (cui nulla fuit unquam agonia comparabilis) obnixè precemur eum, ut suæ anxietatis intuitu solari nos dignetur in nostro, & quum per illum liberari periculo prementis angustiz vehementer petimus, imitantes tamen ipsius exemplum longe saluberrimum, petitionem nostram ipsius adiectione claudamus.

Lucæ 10.

Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Hæc si sedulo fecerimus, nihil omnino dubitem, quin ut ipsi sic oranti consolatio venit ab Angelo: sic & nobis per Angelum cujusque suum consolatio ab ipsius adferetur Spiritu, quæ nos ad ea duranda firmabit, per quæ subvehemur in cælum. Nam ut ejus rei nobis certam præberet fiduciam Christus, eodem ordine, eadem via nos illuc antecessit. Siquidem post diu perpeßam agoniam istam, sic animo resectus est, ut surgens revisis Apostolis traditori & tortoribus ad passionem se quaerentibus ultro prodiret obviam. Deinde passus

Luc. ult.

(ut oportuit) introivit in gloriam suam, lo. Johan. 14. cum nimirum nobis ejus vestigia sequentibus 1. Petr. 2. ibidem paraturus, quo ne nostra nos socordia frustretur, ipse propter agoniam suam nos in agone nostro dignetur adjuvare.

Et quum surrexisset ab oratione, & venisset ad Discipulos suos invenit eos dormientes præ tristitia, & ait illis: Quid dormitis? Dormite jam & requiescite. Sufficit, surgite & orate, ne intretis in tentationem. Ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est.

Ecce, jam tertio revivente Christo somno sepultos Apostolos, quos sustinere secum, & impendente periculo precibus invigilare mandaverat, dum traditor intetum Judas ira totus in prodendo Domino vigili cura versatur, ut ne cogitandi quidem de somno ullus illi sit reliquus locus. An non in hac disparitate traditoris & Apostolorum nobis jam inde succedentium ad nostram usque ætatem temporum velut in speculo quodam figura non minus clara, quam tristis & horrenda relucet? Cur non hic contemplantur Episcopi somnolentiam suam? qui sicut in Apostolorum succedunt locum, sicutinam virtutes eorum perinde nobis referrent, ut & auctoritatem libenter amplectuntur, & ignavam istam illorum dormitantiam repræsentant. Nam plerique serendis in populo virtutibus & asserendæ veritati dormiunt: dum inimici Christi serendis vitiis, eradicandæ fidei, hoc est, quoad in ipsis est, apprehendendo Christo, iterumque crudeliter crucifigendo pervigilant, tanto sunt (ut Christus ait) prudentiores filiis lucis filii tenebrarum in generatione sua. Cæterum hæc similitudo dormientium Apostolorum, quanquam valde competit in hoc Episcopos, qui dum virtus & fides veniunt in discrimen, dormiunt: non omnibus tamen hujusmodi Præsulibus usquequaque convenit. Nam sunt ex his (heu) multo plures quam vellem, qui non præ tristitia (sicut Apostolis accidit) mœsti labuntur in somnum: sed sopiti & sepulti perniciosis affectibus, nempe demonis, carnis, & mundi inusto ebrii, velut sues in cœnum se provolventes, indormiunt. Enimvero laudandi fuit affectus, quod in Magistri sui periculo tristabantur Apostoli: verum quod tristitia sic superati sunt, ut totos se somno dederint, id certe vitium fuit. Quin mœrere quoque pereunte mundo, & aliorum illachrymare flagitiis, piæ mentis esse sensus, qui dixit: Sedebam solitarius, & gemebam. Et qui item illud: Detectio tenuit me pro peccatoribus derelinentibus legem tuam. Hujus itaque generis tristitiam in ea parte posuerim, de qua dicit.

Sed ita tamen posuerim, si affectum illum quantumvis bonum præses infrenet ratio. Nam alioqui si sic perstringat animum dolor, ut oppresso vigore mentis ratio remittat habenas, ac sicut ignavus gubernator navis ad fragorem tempestatis animo concidens temonem de-

deserit, atque in angulum quempiam tristis semet abiciens, puppi perimitit fluctibus, sic Episcopus mœstitiæ suæ somno superatus ea relinquat infecta, quæ in salutem gregis, officii sui locus efflagitat: hanc ego certe tristitiam conferre & comparare non dubitem cum ea tristitia quæ ducit, ut ait, ad infernum, imo adeo longe postposuerim, quoniam in re divina speciem quandam habet animi desperantis de Deo.

Proximum huic generi locum tenent, sed multo deteriorem, quos non ob aliorum pericula dejicit mœstitudo, sed mali timor inferendi sibi, id est, timor etiam ipse tanto nequior, quanto magis contemni debet, quod metuitur, nempe quum non capitis res agitur, sed pecuniæ. Et tamen ipsius corporis iacturam retreantini (inquit) ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: Timeat eum, qui postquam occiderit corpus, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timeat. Et quum hoc in commune præcipiat omnibus, quando deprehensus nullum patet effugium, Præsulum honoris seorsum onus injungit amplius, utpote quos non de sua duntaxat anima finit esse sollicitos, nec tantisper in silentio delitescere, donec protracti cogantur aut palam fateri quod sentiunt, aut dissimulare mendacio: sed si creditum sibi gregem videant in periculo, prodire voluit eos, & dum gregi proflint, periculis ultro semetipsos offerre. Bonus pastor, inquit Christus, animam suam ponit pro ovibus suis. Quod si bonus quisque pastor animam suam ponit pro ovibus suis, certe qui cum ovium damno animæ suæ parcat, bonum pastorem non agit. Quamobrem sicut qui perdit animam pro Christo (pro Christo enim perdit, qui mandato Christi perdit pro grege) in vitam æternam custodit eam: sic qui Christum negando (negat enim, qui in damnum gregis conticescens, veritatem non fatetur) hic animam servando, plane pergit perdere. Quanto magis, si subactus metu, verbis etiam neget & desciscat publice? Tales cum Petro non dormiunt, sed cum Petro vigilantes pernegant: sed respiciente eos Christo per ejus plerique gratiam delictum illud aliquando fletu saluifero deleturi, si modo respicienti & ad poenitentiam familiariter invitanti Christo, verbum ejus memores, & passionem contemplantes, exeuntesque foras ab his malorum pedicibus quæ eos peccatis incluserant, cordis amaritudine & conversione respondeant. Cæterum si quis usque adeo malitia invalescat, ut non metu veritatem taceat, sed cum Arrio, Arique similibus doctrinam falsam vel quæstu turpi, vel ambitione pestilenti prædicet: hic non cum Petro dormit, neque cum Petro denegat, sed cum Juda scelerato vigilat, Christumque cum Juda persequitur. Hujus igitur quam sit supra cæteros valde periculosa con-

ditio, Judæ nimirum docet tristis & horrendus exitus.

At quum sit misericordis Dei nullo sine clausa benignitas, nec isti quidem peccatorum generi venia desperanda est. Multas etiam Judæ resipiscendi præbuit ansas Deus. E convictu suo non ejecit, non Apostolatus ademit dignitatem. At neque oculos ei, quanquam tur erat, abstulit. Ultima in Cœna dilectis Discipulis traditorem admisit socium. Ad pedes proditoris procumbere dignatus est & sordidos ejus pedes sordidissimæ menti similimos manibus suis innocuis & sacrosanctis ablueret. Ad hæc incomparabili bonitate sub forma panis edendum præbuit illud ipsum corpus suum, quod proditor jam vendiderat: bibendumque sub vini specie dedit illum sanguinem, quem traditor interea dum bibit, per scelus meditatur effundere.

Postremo verò venientem cum satellitio ad se comprehendendum & osculum offerentem, osculum, inquam proditoris abominandæ tesseram mansuetus & mius admisit. Quis non crederet, quidvis horum omnium traditoris animum quantumvis additum sceleri, ad saniora consilia potuisse flectere? Quin & illud initium poenitendi, quum se peccasse fateretur, & referret argenteos, quumque non recipiuntur, abjiceret, simulque se clamaret traditorem, & sanguinem diceret etiam justum tradidisse: hæc enim profecto Servatorem illi Christum crediderim suggessisse, ut fieri posset, hoc est, si proditori proditor desperationem non adjiceret, illum etiam ipsum servaret ab interitu, à quo tam recenter ipse tam perfide prodebat ad mortem. Ergo quum tam multis modis Deus ipsius etiam Judæ quanquam proditoris ex Apostolo facti, valde tamen semiserum probeat, tam sæpe invitarit ad veniam, nec nisi per solam desperationem perire passus est: certe de quoquam imitatore Judæ non est quod hac in vita quisquam debeat desperare. Imo secundum illud Apostoli sanctum consilium quum ait: Orate Jacob 5. pro invicem, ut salvemini: Si quem videamus à victa recta vehementer aberrare, rediturum aliquando in semitam speremus, supplicesque interea sedulo precemur, ut resipiscendi & Deus ei ansas porrigat, & ille pariter ad hoc juvante Deo porrectas atripiat avidè, arreptas teneat, & neque per malitiam abjiciat, neque per segnitiam miserè patiat elabi. Dormientes igitur, quum jam tertio Christus invenisset Apostolos, ait illis: Quid dormitis? tanquam diceret: Non est nunc dormiendi tempus, sed vigilandi necessarium tempus est, & orandi, cujus ego rei tam recenter bis modo vos admonui. Qui quum secunda vice dormientes inventi nesciebant, quid responderent ei, nunc in eadem culpa tam cito deprehensi tertio, quid excusationis idoneæ potuissent comminisci? An quod Evangelista commemorat, eo se poterant excusare, videlicet si dixissent dormire se præ tristitia? At id commemorat quidem

Lucas; Verum enimvero non laudat. Tristitiam tamen eorum insinuat fuisse (sicut erat cert) laudabilem. At non vitio tamen somnus inde sequens catuit. Etenim tristitia quæ sit ejus generis ut magni sit præmiicapax, in magnum aliquando malum tendit, utrique si nos sic absorbeat, ut eam reddamus inutilem, dum non ad Deum votis & oratione recurrimus consolari petentes ab ipso: sed quadam animi dejecti ac desperantis imagine velut refugientes tristitiæ nostræ sensum, solamen aucupamur à somno, neque tamen, quod venamur, assequimur somno, consolatione perditam quam vigiliis precibus impetrare potuissimus à Deo, mentis anxie molestum pondus sub ipso etiam somno sentimus, pariterque in tentationes, & diaboli structas insidias oculis clausis impingimus. Christus igitur velut omnem hujus dormitantiæ defensionem præscindens, Quid dormitis, inquit? Dormite jam & requiescite. Sufficit, surgite, & orate, ne intretis in tentationem. Ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus, ecce, qui me tradet, prope est. Et adhuc Jesu loquente, ecce Judas Iscariotis, &c.

Matt. 26.

Dormitantes Apostolos Christus protinus ut excitavit tertio, Ironia non illa quidem levicula & jocosa, qualibus solent homines daces & otiosi ludere, sed seria gravique percelluit: Dormite, inquit, jam & requiescite. Sufficit, surgite & orate, ne intretis in tentationem. Ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus, ecce qui me tradet, prope est. Et adhuc eo loquente Judas &c. En sic indulget somnum, ut plane se probet adimere. Nam quum vix dixisset: Dormite, subjunxit illico: Sufficit, quasi dicat: Non est nunc necesse ut dormiatis diutius. Sufficit enim, quod quo maxime tempore vigilare debebatis, hætenus (etiam me verante) dormitastis. Nunc non modo non dormiendi tempus superest, sed ne sedendi quidem. Sed surgendum vobis est illicet, atque orandum, ut non intretis in tentationem, per quam contingat vobis, ut magno me cum scandalo deferatis. Nam alioqui quod ad somnum attinet, dormite jam & requiescite, per me licebit, videlicet, si potestis. Sed certe non poteritis. Nam adveniant prope, & tantum non adsunt, qui somnum istum oscitantibus vobis excutient. Ecce enim appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum, & ecce qui me tradet, prope est. Quumque tam pauca vix eos admoneret, adhuc eo loquente, ecce Judas Iscariotis, &c.

Non sum nescius, è viris eruditis & sanctis aliquos expositionem istam non admittere, quam tamen aliis & eruditis simul & sanctis placuisse consentitur. Nec horrent tamen illud Ironiæ genus: quod alii quidam faciunt pii quidem & illi, sed in loquendi figuris, quas è vulgari sermone sumptas habet in usu Scriptura

sacra, non satis exercitati. Nam alioqui tam sæpe reperissent alibi, ut hoc in loco non posset offendere. Quid enim illa Ironia falsius ac facietius, qua beatus Apostolus lepide perstringat Corinthios, petens videlicet veniam, quod eorum neminem sumptu vel impensa gravaverat? Quid est enim quod minus habuistis præceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam. Quid illa Ironia fortius aut mordacius, qua Prophetæ Dei Prophetas Baal surdam ejus statuam inclamantes irrilit? Clamate (inquit) altius, nam Deus vester dormit, aut aliquo fortassis peregrinatus est. Hæc adferre libuit obiter propter eos, qui pia quadam simplicitate non ferentes in Scriptura sacra, vel certe non adverteptes usitatas illas passim loquendi formas, dum deflectunt à figura sermonis, à genuino pariter Scripturæ sensu perquam frequenter aberrant. Cæterum hoc in loco D. Augustinus non displicere sibi dicit interpretationem illam, quam attuli, sed non esse necessariam. Simplicem enim sermonem citra figuram sufficere. Quod ut doceat, eundem locum sic interpretatur ipse in eo opere quod scripsit de concordia Evangelistarum. Videtur, inquit, hic sermo secundum Matthæum sibi ipse esse contrarius. Quomodo enim dixit; Dormite jam & requiescite, quum connectat: Surgite, eamus; Qua velut repugnantia commoti quidam conantur ita pronunciare, quod dictum est: Dormite jam & requiescite, tanquam ab exprobrante, non à permittente sit dictum. Quod rectè fieret, si esset necesse. Quum vero Marcus ita commemoraverit, ut quum dixisset: Dormite jam & requiescite, adjungeret: Sufficit, & deinde inferret: Venit hora, ecce tradetur filius hominis, utique intelligitur post illud, quod eis dictum est: Dormite & requiescite, siluisse Dominum aliquantum, ut hoc fieret, quod permiserat, & tunc intulisse: Ecce appropinquavit hora. Propter quod secundum Marcum positum est: Sufficit, id est, quod jam requievestis. Acute quidem ista beatissimus Augustinus: ut omnia, verum qui diversam viam secuti sunt, his opinor non visum probabile, quod Christus, qui bis jam increpaverat, quod instante sua captione dormiebant, protinus ubi sugillando dixisset: Quid dormitis, dormiendi tempus indulserit tum præsertim, quum propter quod prius abstinere somno debuerint, id nunc tam prope foribus (ut ajunt) ingrueret. Verum utraque nunc interpretatione proposita sequi fas erit cuique, utram visum fuerit. Ego tantum utramque recensere statui, non item sententiam meam (qui nihil sum) velut arbiter honorarius interponere.

Surgite, & orate, ut non intretis in tentationem.

Prius vigilare jussit & orare, nunc ubi bis experti sunt per sedendi segnitiam somnum sibi surrepere: adversus ignavum illum somnolentiæ morbum præsentaneum docet remedium, surgere. Quod remedii genus velut ab ipso Servatore traditum, utinam vel interdum

Augustin.

dum per intempestam noctem liberet experi-
ri. Hic enim non illud modo comperiremus
verum, quod (ut ait Horatius) dimidium facti
qui cœpit, habet: sed etiam quod qui cœpit, il-
licet habet totum. Nam quum adversus somnum
conflicturi sumus, prima coitio semper est acer-
rima. Itaque non est lucta sensim superandus
somnus, sed illecebrosa brachia, quibus nos
amplectitur & reclinat, semel impetu divellen-
da sunt, nobisque protinus ab eo proruendum.
Tum vero, ubi semel somnum desidem, mor-
tis videlicet imaginem rejecerimus: vitæ suc-
cedet alacritas. Tum si meditationi nos & ora-
tioni dederimus, in opaco illo noctis silentio
collectus animus longe se capaciores sentiet
consolationis divinæ: quum diurno strepitu
tot circumfusa negotia, oculos, aures & men-
tem distrahant & in varia non minus vana
quam diversa dispergunt. Sed ô Christe salu-
tifer, quum nonnunquam nobis de re qua-
piam levicula, quæ quidem ad mundum perti-
net, cogitatio sic interrumpat somnum, ut
longo tempore teneat vigiles, ac vix aliquando
sinat redormiscere: adversus tam immensam
animæ procurandam frugem, inter tot dispo-
sitas pestilentis hostis insidias, in tanto pereun-
di periculo non expergiscimur ad orandum,
sed somnia speculantes mandragoræ indormi-
mus. At illud nobis assidue memorandum est,
quod non simpliciter Christus jussit surgere,
sed surgentes jussit orare. Neque enim suffi-
cit surgere, nisi surgamus ad bonum. Alioquin
enim minus peccet, si quis tempus perderet
ignava somnolentia: quam si tempus per ma-
litiā vigilem sedulo flagitiis impenderet. At
nec orare quidem tantum jubet, sed etiam cum
orandi necessitate docet quid orare debeant:
Orate, inquit, ne intretis in tentationem.
Hoc unum iterum atque iterum inculcavit
eis: orationem adversus tentationem unicum
esse præsidium, quod quisquis in arcem ani-
mæ non admittit, sed somno se dedens exclu-
dit, obsidentis eam diaboli satellites, tentatio-
nes videlicet malas per inertiam sinit irrumpe-
re. Ter & illos orare verbis monuit: tum
ne verbo tantum docuisse videretur, ut simul
doceret exemplo, ter oravit & ipse, nimirum il-
lud insinuans, orandum esse Trinitatem nobis.
Patrem scilicet ingenitum, genitumque ab eo
coæqualem filium, & utrique comparem,
procedentem ab utroque Spiritum. Ab illis
tribus oranda pariter tria: nempe de præteritis
veniam, ad tractanda præsentia gratiam, & ad-
versus futura cautelam. Verum hæc non segni-
ter & oscitanter oranda, sed incessanter & fer-
vide. A quo precandi modo plerique omnes
quam nunc procul absumus, & sua privatim
quemque docet conscientia, & Deum precor,
ne paulatim publice minor minorque quotidie
proveniens ab oratione fructus ostendat. Ve-
runtamen quoniam paulo jam ante eam par-
tem, quam potui, vehementer incubui, ut id
genus orationis incesserem, quæ non attentum
habet animum, sed mobilem & in multa va-

gantem, ne immitis in morem chirurgi videar
ulcus tam vulgare nimis inclementer attingere,
multisque tenerioris animi mortalibus non
medicinam adferre, sed dolorem & spem con-
sequendæ salutis adimere: libet è Gerson ma-
lagma proferre, quod leniat. Utitur enim is
ad curandos animæ phlegmones anxios lenien-
tibus quibusdam rebus, quæ medicinis illis
proportionem respondeant, quas ad mitigan-
dos corporis dolores Medici vocant anody-
na. Johannes ergo Gerson vir eruditionis exi-
miæ, & mitissimus attræctor afflictæ concien-
tiæ, quum aliquos, opinor, videret, quos
mentis illa distractio tam valde habuit anxios,
ut singula subinde verba suarum precum mole-
sta quadam battologia repeterent, neque tam-
en quicquam proficerent, interdum etiam
tertia vice, quam prima plus sua sibi displiceret
oratio, quo fiebat, ut conceptio tædio omnem
orandi consolationem perderent, aliquibus
etiam precandi consuetudinem velut inutilem
se precantibus, aut etiam quod verebantur no-
xiam, relicturis: homo, inquam, pius quo
tam anxiam illis molestiam mitigaret, tria quæ-
dam in precando notavit: actum, virtutem,
habitum. Cæterum quo, quid volebat, red-
deret dilucidius, rem proponit per exemplum
ejus, qui ad sanct. Jacobum peregre profici-
scitur ex Gallia. Nam is interdum & pergit
in itinere, & simul secum de Divo illo & in-
stituto suo meditatur. Hic toto igitur hoc
tempore peregrinationem suam dupliciter
actu continuat, nempe (ut Gersonis ipsius ver-
bis utar) continuitate naturæ & continuitate
moris: naturæ, quia actu, hoc est, ipsa re
versus illum locum progreditur moris: quia
versatur ejus cogitatio circa peregrinationis
suar materiam. Morem enim appellat moralem
illam formam, qua proficiscendi actus alioqui
de se indifferens, ex pia professionis causa
perficitur. Interdum vero se promovet in
via sua, quum alias res animo versans, neque
de Sancto, neque de loco quicquam interea
cogitat, cogitans fortasse sanctiora veluti de
Deo ipso. Jam naturæ actu peregrinationem
continuat, moris vero non item. Neque enim
ut actu pedem promovet, sic actu quoque de
causa cogitat, ob quam proficiscitur, ut nec
ipsa fortasse de via. Sed quanquam non actu
moris peregrinationem suam, moris ta-
men virtutem continuat. Totum enim hunc
actum ambulandi naturalem, pium ab initio
propositum tacite concomitans, morali vir-
tute imbuit & informat, quandoquidem à
prima illa voluntate totus hic motus sequi-
tur, sicut ab impulsu primo retracta manu ja-
ctus procurrit lapis.

Nonnunquam vero adest actus moris,
quum non actus naturæ, nempe quoties de pe-
reginatione cogitat sedens fortasse, non am-
bulans. Frequenter denique actus uterque
subtrahitur: utpote dum Dominus, quum
neque naturæ actu peregrinus ambulat,
[X] 2 neque

Lucæ 19.
1. Theſſ. 5.

neque moris actu quicquam de peregrinatione cogitat, interea tamen virtus moris nullo rejecta proposito remanet & persistit in habitu. Nunquam igitur vere rumpitur hæc peregrinatio, quin habitu saltem perduret ac perleveret ad meritum: nisi quum contraria voluntas opponitur, aut peregrinationis deferendæ penitus, aut in aliud saltem tempus differendæ. Hæc igitur similitudine peregrinationis paria de Oratione concludit, eam videlicet, ex quo semel adhibita cum attentione cœpta est, nunquam postea sic interrumpi posse, quin primi propositi virtus maneat ac perduret assidue, actu videlicet aut habitu, quamdiu nec apposita voluntate desinendi relinquitur, nec opposito mortali peccato perimitur. Hinc citra figuram ullam sermone puro & simplici dictum ait illud à Christo: Oportet semper orare, & non deficere, vereque item & simpliciter ad verbum à bonis hominibus impleri. Quam sententiam suam trito illo Doctorum adagio confirmat: Qui bene vivit, semper orat, nempe quod is qui ex Apostoli præscripto omnia facit in gloriam Dei, semel attente cœptam orationem nunquam post interrumpat sic, quo minus ejus virtus ad meritum, quanquam non actu, habitu tamen permaneat.

Hæc vir eruditissimus idemque optimus Johannes Gerson in eo tradit opusculo, quod de oratione & ejus valore composuit: sed ita tamen tradit, ut eis ista velit esse solatio, qui minus anxie tristantur quod inter orandum animus auferatur incautis, quum sedulo conentur attendere, non ut alii falsa sibi persuasioneblandiantur, quasi tui sint, quum cogitare de precibus secunda supinitate non curant. Nam quum tantam rem tam negligenter agimus, preces quidem dicimus, sed non precamur, neque (quod ante dixi) Deum nobis reddimus propitium, sed iratum procul avertimus. Siquidem quis miretur, si indignetur Deus, quum tam contemptim se ab homuncione cernit appellari? Quomodo enim Deum non adit & appellat contemptim, qui Deo dicit: Exaudi Deus orationem meam, quum animo interit in alias res inanes & nugaces, atque utinam non interdum impias averso, suam ipse vocem non exaudiat: sed dictatas preces usu tritas inscius & ignarus immurmurans (ut ait Maro) dat sine mente sonum. Itaque sic plerumque dicta oratione discedimus: ut alia oratione protinus egeamus, qua de prioris oscitantia precemur veniam. Christus igitur quum Apostolis diceret: Surgite & orate, ne intretis in tentationem, ut ostenderet non sufficere somnolentam orationem ac tepidam admonuit illico, quantum impendebat periculi: Ecce (inquit) appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum, perinde ac si diceret: Prædixi vobis ab uno vestrum me tradendum, exhorruistis ad verbum. Prædixi, Satanam vos, ut velut triticum cribraret, expetere, illud oscitanter au-

distis, neque enim respondistis quicquam, tanquam ejus tentatio parum formidolosa foret. Ego, ut quam non contemnenda res esset tentatio sentiretis, prædixi fore, ut omnes in me scandalum pareremini. Omnes hoc futurum negastis, ei qui id negavit maxime, prædixi fore, ut priusquam cantaret Gallus, ipse me ter negaret. Instat affirmare non futurum, seque moriturum mecum potius, quam me negaturum. Similiter & omnes dixistis. Ego, ne tentationem rem tam levem duceretis, iterum atque iterum vos vigilare jussi, & orate, ne in tentationem intraretis, & vos tam procul tamen ab æstimanda tentationis violentia semper abfuitis, ut nec orare adversus eam nec vigilare curaveritis, animati fortasse inde ad contemnendas Diabolicæ tentationis vires, quod quum ego vos pridem emissem binos & binos ad prædicandam fidem, redeuntes renuntiastis mihi, etiam dæmones fuisse subiectos vobis. Sed ego, cui & dæmonum natura simul & vestra penitus est nota quam vobis, quippe qui utramque condidi: vos è vestigio monui, ne in tali vanitate gloriaremini, quum illam subjectionem dæmonum neque vestræ vires effecerint, & aliorum causa, qui vertendi ad fidem erant, ipse fecissem, non vestra: sed solido potius gaudio gloriaremini, quod nomina vestra scripta sint in libro vitæ. Hoc enim ad vos in solidum pertinere, quod illud gaudium semel affecti non adnitentibus adversus vos dæmonum phalangis omnibus unquam possitis amittere. Sed vobis tamen adversus eos exercitatum potestas sic erexit animos, ut eorum tentationes videamini tanquam res parvi momenti contemnere. Hactenus igitur ad eas, quanquam impensurum prædixi hac ipsa nocte periculum, tamen velut è longinquo spectastis. Nunc vero vos admoneo, non ipsam tantum noctem, sed & ipsam etiam horam adesse. Nam ecce, appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Nunc ergo non est amplius sedendi & dormiendi locus, sed vigilandi necessitas & orandi vix momentum reliquum. Nunc igitur non ut in refutura prædico, sed in te præsentia protinus vobis edico. Surgite, eamus: ecce, qui me tradet, prope est. Si vigilare non vultis ut possitis orare, surgite saltem & abite propere, ne non contingat evadere. Nam, ecce, qui me tradet, prope est. Nisi fortassis ideo potius dixit: Surgite, eamus, non ut timide fugerent: sed ut fidenter occurrerent. Sic enim fecit ipse. Siquidem non in diversam partem se divertit retro, sed simul secum dicto, viam ad se gladiatorio animo affectantibus ultro offert obvium. Talia adhuc loquente Jesu, ecce Judas Iscariotes unus ex duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus missi à principibus sacerdotum & Scribis & senioribus populi. Et si nihil potest esse validius ad salutem, & Christiano pectori quodque virtutum genus inferendum, quam si quis pio cum affectu feriem Passionis Christi meditetur: fecerit tamen haud

haud insalubriter qui temporis illius historiam de dormientibus Discipulis, quum traderetur Filius hominis, ad imaginem ac mysterium temporis futuri transtulerit. Etenim Christus ad redimendum hominem vere factus est filius hominis, nempe quanquam sine virili semine conceptus, vere tamen à primis propagatus hominibus, eoque veraciter filius Adæ: ut ipsius posteritatem, parentum culpa perditam, & in inferis modis abjectam, in plusquam pristinam felicitatem sua Passione reponeret. Hanc ob rem, quum esset Deus, assidue tamen se (quod erat verus homo) filium vocabat hominis: assidue videlicet nobis insinuans mortis suæ beneficium, ejus naturæ commemoratione, quæ sola mori potuit. Siquidem, quanquam moriebatur Deus, eo moriente qui erat Deus: non tamen subiit mortem ejus Deitas, sed duntaxat humanitas, imo corpus tantum, si naturæ potius vim, quam vocis usum perpendamus. Mori namque dicitur homo, quum anima corpus relinquit mortuum, immortalis ipsa digrediens. Cæterum quando non tantum naturæ nostræ vocabulo delectatus est, sed & naturam nostram ei collibitum est pro nostra salute sumere, postremo vero universos nos, quos Sacramentis salutaribus & fide regunt, velut in unius corporis compaginem adglutinare sibi, suorum etiam nominum participatione dignatus (sic enim fideles omnes & Deos Scriptura vocat & Christos) non absurde nos facturos putem, si tunc timeamus tempus appropinquare, quo Filius hominis Christus tradetur in manus peccatorum: quoties conspicamur imminere periculum, ne in manus impiorum hominum corpus Christi mysticum, Ecclesiæ Christi, Christianus videlicet populus pessunderetur, quam rem nullo jam diu seculo (proh dolor) alicunde non videmus accidere, dum alias alibi, partes alias truculenti Turcæ Christianæ ditionis invadunt, alias intestino dissidio multiplices hæreticorum sectæ dilacerant. Talia ergo ubicunque videmus, aut quantumvis procul audimus exoriri: cogitemus non esse nobis desidendi tempus & dormiendi, sed surgendum esse protinus, & quo modo possumus, si minus aliter, precibus saltem nostris aliorum periculo succurrendum. Nec enim segniter accipiendares est, quia longius abest à nobis. Quippe si Poëtæ Comici valde illa probatur oratio: homo quum sim, humani nihil à me alienum puto: quo non dignum vituperio fuerit, Christianos ad pericula Christianorum stertere? Itaque Christus, ut istud insinuaret nobis, nos eos tantum quos collocarat propius, sed & illos quoque quos longius fecit subsistere, vigilare similiter monuit & orare. Quin si nos aliorum mala, quod absint longius, nihil fortasse commoveant: commoveat saltem nostrum ipsorum periculum. Siquidem habemus metuere, ne perniciēs ab illis viam sibi struat ad nos, nempe multis exemplis edocti, quanta sit vis rapide se proruentis incendii, & provolantis pestilentia

quam formidolosa contagio. Quum igitur inane sit humanum omne prælidium absque malorum depulso Deo, hujus Evangelici verbi semper meminerimus, semperque putemus, Christum ipsum sua nobis verba rursusingere. Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem.

Occurrit hic nobis & aliud, quod tum quoque traditur Christus in manus peccatorum, quum sacrosanctum ejus corpus in Sacramento consecratur, & attrectatur ab incestis, flagitiosis, & sacrilegis sacerdotibus. Talia quum videmus accidere (accidunt heu nimium sæpe) ab ipso nobis Christo rursus putemus hoc dici: Quid dormitis? Vigilate, surgite, & orate, ne intretis in tentationem, nam Filius hominis traditur in manus peccatorum. Etenim ab exemplis malorum sacerdotum, vitiorum labes facile dimanat in populum, quantoque minus ii idonei sunt ad impetrandam gratiam, ad quos vigilandi & orandi pro populo spectat officium: tanto nimirum magis opus habet populus, ut vigilet, surgat & impensus oret ipse pro se: nec pro se tantum, sed & pro Presbyteris ejusmodi. Nam ex magno populi bono fuerit, sacerdotes malos fieri meliores.

Denique peculiari quodam modo traditur Christus in manus peccatorum apud ejus sectæ populos, qui quum venerabile Sacramentum Eucharistiæ & recipiunt sæpius & sanctius, vi Eucharistia. publicum sine ulla necessitate, sed non absque magna Ecclesiæ Catholice contumelia recipiunt sub utraque specie, receptum tamen sub honoris specie blasphemant, dum & verum alii panem & vinum verum appellant, alii (quod immanè deterius est) non movo panem & vinum verum, sed etiam merum vocant. Nam verum Christi corpus, cujus id appellant nomine, contineri in Sacramento pernegant. Quum rem quum jam tandem facere instituunt contra Scripturas apertissimas, contra Sanctorum omnium interpretationes planissimas, contra totius Ecclesiæ tot seculorum fidem constantissimam, contra tot miraculorum millibus testatissimam veritatem, qui posteriore isto infidelitatis genere laborant, & è duobus longe deteriore: quantum precor ab illis absint, qui Christum ista nocte ceperunt? quantum ab illis Pilati satellitibus, qui per ludibrium genua coram Christo flectentes velut honorem deferentes insultabant appellantes eum Judæorum regem, ut isti flexis genibus Eucharistiam vocant corpus Christi, quod se fatentur nihil magis credere, quam Pilati milites Christum crediderunt regem. Quoties igitur audimus ejusmodi mala populis aliis quantumvis procul diffitis accideret: Christum protinus nobis putemusingere: Quid dormitis? surgite & orate, ne intretis in tentationem. Siquidem ubicunque hodie pestis illa delævit acerbissimè, non universos una die morbus arripuit: sed mora sensim

invalescere contagio, dum ii quoque qui initio abominantur, post audire sustinentes aspernantur segnius, deinde pravas confabulationes ferunt, post & auferuntur, Cancris in morem (ut ait Apostolus) serpens morbus totam postremo patriam occupat. Vigilemus ergo, surgamus & oremus assidue, & ut illi resipiscant propere, quotquot ad hunc modum misere Satanæ deceptione desipiunt: & nos ne patiatur unquam Deus in ejusmodi genus tentationis intrare, neve Diabolum unquam sinat ad littora nostra procellas istius lux tempestatis obvolvere. Sed hæcenus in hæc mysteria digressi, redeamus nunc ad historiam.

Judas ergo, quum accepisset cohortem à Pontificibus, & à Phariseis ministros, venit illuc cum laternis & facibus. Et adhuc Jesu loquente, ecce, Judas Iscariotes unus ex duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus missi à principibus sacerdotum & Scribis Senioribus populi. Dederat autem traditor eis signum.

Cohortem, quam Evangelistæ commemorant proditori traditam à Pontificibus, ego Romanam crediderim Pontificibus à Pilato permissam, cui cohorti suos ipsorum ministros Pharisei, Scribæ & populi Seniores adjunxerant, aut non satis fidentes Præsidis militibus, autem juvantes numero, ne quo subitatio tumultu per noctem exorto Christus eriperetur aut (quod illi fortassis affectabant præterea) ut nullo per tenebras elabente, cuncti pariter Apostoli comprehenderentur. Cujus propositi ne compotes esse possent, ejus ipsius fecit potentia: qui ideo captus est ipse, quia solus apprehendi voluit. Fumidas accendunt faces & lucis malignæ lucernas, quibus illustrem justitiæ Solem possent per tenebras peccatorum cernere: non ut ab illius illuminarentur lumine, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: sed ut æternum lumen ejus quod obscurari non potest, extinguerent: missi videlicet similes mittentium, qui propter traditiones suas obruere laborabant legem Dei. Quorum per vestigia Christum etiamnum persequuntur illi, quicunque in suam gloriam satagunt divinæ gloriæ splendorem obumbrare. Sed dignum est hoc loco diligenter advertere assidue se vertentem humanarum rerum vicissitudinem. Nam non toti jam sex dies præterierant, ex quo & gentes ob insignia Christi miracula cum tanta vitæ sanctitate juncta Christum cupiebant aspicere. Judæi vero adequitantem Hierosolymam mirum quam reverenter exceperint. At nunc Gentibus Judæi juncti tanquam latronem veniunt comprehensuri, idque non comite modo, sed duce quoque Gentibus & Judæis omnibus deteriore, Juda. Qua ex re præbendum curavit in sua morte Christus documentum istud omnibus insigne mortalibus, ne quisquam stabilem promittat sibi nesciam stare fortunam, ne Christianus præsertim ullus ambiat (quippe qui cælum sperat) hujus mundi despuendam gloriam. Autores mittendæ contra Christum turbæ

sacerdotes erant, imo sacerdotum principes, Pharisei, Scribæ & Seniores populi. Siquidem ut quodque natura est optimum, ita quum semel cœpit in diversum tendere, evadit tandem pessimum. Sic Lucifer inter cælestes Angelos à Deo creatus eximius, ubi se superbiæ corumpendum dedit: factus est dæmonum deterrimus. Sic non vulgi fax, sed Seniores populi, Scribæ, Pharisei, Sacerdotes & Pontifices Sacerdotum principes, ad quorum spectabat officium, ut justitiam curarent, & Dei negotium promoverent: ii potissimum conspirarunt in unum, ut justitiæ Solem extinguerent, & unigenitum Dei filium perimerent, eo vesaniæ transversos egit avaritia, fastus, invidia. At hoc non transeunter aspiciendum est, sed contemplandum sedulò quod Judas, qui frequenter aliàs nomine traditoris infamatur, hic Apostolatus quoque titulo sublimi traditur: Ecce (inquit) Judas Iscarioth unus ex duodecim Judas Iscarioth non unus ex infidelibus Ethnicis, non unus ex Judæis hostibus, non unus ex Discipulis Christi gregariis (quod ipsum tamen quis potuisset credere) sed unus prohi (pudor) ex Christo lectis Apostolis Dominum sustinet tradere capiendum & ipse fieri capturorum Dux.

Habent hoc loco, quod discant omnes qui finguntur Magistratibus, quum solennibus appellantur titulis, non habere semper, unde gloriantur & sibi placeant: sed ita demum tales titulos vere decoros esse, si sibi sit conscius animus tam honorifico nomini recte administratis officiis ipsa sese respondere. Nam alioqui possint (nisi verborum inani tinnitu delectentur) magno pudore suffundi quum certo sibi persuadere debeant, quicunque sunt in excelsis siti, sint Magnat. Princip. Satrapæ, Cæsares, Sacerdot. Episc. modo si quidem improbi: quoties homines splendidos officiorum titulos apud aures eorum prurientes occinunt, non id ex animo agere, ut vere honorem deferant, sed ut licenter, per laudandi speciem, honores illaudatè gestos exprobrent. Siquidem & Evangelium quum Judam suo celebrat Apostolatus titulo, dum ait: Judas Iscar. unus ex 12. quam procul interim ab animo laudandi fuerit, declarat illud, quod pariter post appellat traditorem. Dederat (inquit) traditor eis signum dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est: tenete eum. Hic quæri solet, quid causæ fuerit, ut necesse esset signum turbæ à traditore dari, quo digno ceretur Jesus. Ad id respondent quidam, ideo conventum de signo: quia Christus ante non semel inter manus conantium apprehendere subito subterfugerat. At quum id facere solebant interdum inter manus noscentium, nimirum vi Divinitatis suæ vel ab oculis eorum disparsens, vel per medium attonitorum transiens: datum noscendi signum adversus hoc effugium usui esse non poterat. Sunt igitur qui dicant, alterum ex Jacobis Christo fuisse tam similem (quem & ideo vocatum volunt fratrem Domini) ut nisi diligenter con-

Galat. 2.

utrum-

Matt. 27.

utrumque possent comprehendere, utrumque secum ducere, ubi post noscitate per otium cominus comparando possent: quæ necessitas erat sollicitos esse de signo? Erat (ut ex Evangelio patet) adulta nox, & quanquam appetebat diei crepusculum, erat adhuc tamen nox, & tenebras fuisse declarant faces & laternæ quas adferebant: quarum lux efficiebat, magis ut ipsi longe cernerentur quàm ut alios procul se cernerent. Et quanquam plenæ Lunæ beneficio nox esset fortassis sublustis, hæctenus tamen id valere potuit: ut corporum longius molem cernerent, non ad hoc etiam, ut lineamenta complecterentur oculis, & alium ab alio dignoscerent. Ergo si temere provolantes, ut pariter omnes prenderent, in incertum quisque decurreret, merito metuebant, ne (ut plerumque accidit) ex tam multis aliqui fortassis effugerent, & in iis ipse, propter quem potissimum venerant. Solent enim, qui maxime sunt in discrimine, celerime sibi prospicere. Igitur si hoc excogitavit illi, si Judas ipse suggesserat: sic disponuntur insidiæ ut traditor antecederet, cujus complexu & osculo notaretur Dominus, ut quom in eum unum cuncti fixissent oculos, in illum pariter omnes injicerent manus, post, si quis effugeret alius, minus esset periculi.

Dederat ergo traditor eis signum dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite caute.

En quo prorumpit avaritia. Non tibi satis erat scelere proditor Dominum tuum, qui te in fastigium Apostolatus erexerat, in manus hominum nefariorum per osculi signum tradere, nisi præterea tam sollicitus esses, ut duceretur caute, ne captus posset evadere? Tu conductus ut traderes, alii missi qui prenderent, qui custodirent, qui sisterent in judicium. At tu quasi in tua parte non sat sceleris esset, militum quoque te immisces officiis, & quasi non satis eis demandassent rem celesti Magistratus, qui mittebant: te videlicet opus erat homine circumspetto, qui commoneres & adderes mandata de tuo, ut captum ducerent caute. An metuebas, ne quom tui sceleris officio, tradito sicariis Christo, abunde functus esses: tamen, si qua sic cessarent milites, ut Christus aut elaberetur incautis, aut vi eriperetur invitis: argentei tui triginta, nefarii sceleris præclara merces scilicet, non persolverentur? Persolverentur haud dubiè. Verum haud quaquam nunc tam cupide anhelas accipere, quam quom acceperis, avidè properabis abjicere. Interea facinus acerbum Domino, mortiferum tibi, multis salutare perficies.

Antecedebat eos, & appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum. Et quom venisset, statim accessit ad eum, & ait: Rabbi, ave Rabbi, & osculatus est eum. Dixit ei Jesus: Amice, ad quid venisti? Juda, osculo filium hominis tradis?

Tametsi Judas vere secundum historiam se-riem turbam antecedebat, significat tamen etiam spiritaliter, inter ejusdem peccati participes, qui plurimas habet causas abstinendi: is

apud Deum censetur scelere cæteros omnes antecedere. Et appropinquavit ei, ut oscularetur eum; Et quom venisset, statim accessit ad eum, & ait Rabbi, ave Rabbi, & osculatus est eum. Sic appropinquant ad Christum, sic saluant, sic Rabbi vocant, sic osculantur, quicumque se Christi fingunt Discipulos, & nomine doctrinam ejus profluentes, ipsa se moliantur versutiis & technis evertere. Rabbi nomine sic saluant Christum: qui Magistrum eum vocant, & ejus præcepta contemnunt. Sic osculantur Sacerdotes illi, qui sacrosanctum Christi corpus consecrant: dein Christi membra Christianas animas doctrina falsa & flagitiorum exemplis interficiunt. Sic saluant, sic osculantur Christum, qui se haberi pro bonis & piis postulant, quod contra diuturnam Christianorum omnium morem & consuetudinem: nunc tandem Sancti scilicet absque necessitate, sed non absque totius Ecclesiæ Catholicæ contumelia, eoque non sine gravi scelere malorum suavis lacerdorum Laici sacrum Christi corpus & sanguinem sub utraq; specie non solum sumunt ipsi, (quæ res utcumque posset terri) sed universos damnant, qui rem utramque sumunt specie tantum sub altera, hoc est, præter seipsos, Christianos ubique tot per annos, omnes. Et tamen quom utramque speciem litigant necessariam Laicis, rem ipsam corpus videlicet & sanguinem ex utraque specie plerique tam Laici quam Sacerdotes eliminant, servantes tantum corporis sanguinisque vocabula: non dissimiles hac sane parte Pilati satellitibus, qui per ludibrium flexis genibus Christum salutant regem Judæorum. Nam & isti ad eundem modum genus venerabundi flectentes Eucharistiam Christi corpus appellant & sanguinem, quom nihilo magis alterutrum esse credant, quam milites credebant regem. Hi nimirum omnes, quos recensui, in salutatione & osculo cum prodicione conjuncto referunt profecto nobis traditorem Judam. Cæterum ut isti repræsentant præteritum, sic Joab olim in figura prædicebat futurum, qui 2. Reg. 20. quom sic salutarer Amasam: Salve mi frater, & manu dextra mentum Amasæ demulceret tanquam osculaturus, clanculum educens inobservatum gladium transosso latere uno ictu eum interemir, similique dolo pridem occiderat Abner, postea vero (ut pat erat) peremptus ipse nefariæ fraudis meritis pœnas dedit. Joab ergo refert & repræsentat Judas, siue personam spectes, siue sceleratam fraudem, siue vindictam Dei & utriusque infelicem exitum: nisi quod Judas omni ex parte Joab superabat. Joab vir magnus erat apud principem suum, Judas longe major apud majorem. Joab occidit Amasam amicum, sed Judas amiciorem Jesum, adde quod etiam Dominum. Joab invidia stimulatus & ambitione, quod Amasam sibi apud regem prælatum fore audierat. Judas vero miseræ mercedis avaritia pellectus, argenteis paucis mundi Dominum in mortem prodidit. Quanto igitur Joab antecellebat scelere, tanto evalit etiam vindictæ genere

genere inferior. Joab enim occisus est ab alio, Judas infelicissimus sua manu laqueo suspendit se. Ceterum in fraudis proditoria forma belle inter sese Joab & Judæ scelera conveniunt. Siquidem ut Joab Amasam compellens comiter velut osculatorius interimit: Ita Judas Christum adit blandè, salutat reverenter, amanter osculatur, nec aliud interim furcifer quicquam meditatur secum, quam Dominum morti tradere. At non sicut Joab Amasam, sic Judas Christum potuit blandiendo fallere. Excipit adeuntem, auscultat salutantem, non repellit osculantem, & scelestæ proditoris gnarus, ita se tamen aliquandiugessit, tanquam omnium prorsus esset inficius. Quid ita? an ut nos simulare doceret ac dissimulare, humanaque vaficie fraudem fraude fallere? Minime, sed ut doceret potius injurias omnes & perfide structas fraudes patienter & mansuete perperi, non exandescere, non studere vindictæ, non ingestis contra conviciis animo morem gerere, non ex inimico per technam luso vanam voluptatem capere: sed contra falsam fraudem vera virtute tendere, malum in bono vincere, denique verbis mitibus acribusque conati, opportuneque & importune instare, ut mali mutentur in bonos, ut si quis morbo laboraret immedicabili nostram non inculset incuriam, sed suæ pestis immanitati imputet. Christus igitur Medicus pientissimus utramque medendi methodum experitur, & primum præmittens mitia, Amice (inquit) ad quid venisti? Proditor ad amici nomen animo pendit ambiguo. Siquidem sui sibi sceleris conscius verebatur ne sub amici nomine graviter exprobraret Christus hostilem ejus inimicitiam. Contra tamen (ut flagitia fere latendi spe semper blandiuntur sibi) sperabat cæcus amentia (quanquam expertus sæpe cogitationes hominum Christo patere perspicuas & ipsi quoque proditio attracta fuisset in Cœna) sperabat, inquam, demens & oblitus omnium, facinus suum Christum tamen fefellisse. At quoniam nihil ei poterat esse magis pestiferum, quam si tali spe frustra lactaretur (neque enim aliud quidquam validius conversioni ejus potuit adversari) diutius eum duci falsa fallendi spe Christus pro sua bonitate non patitur, sed graviter adjungit protinus: Juda, osculo filium hominis tradis? Namine suo compellat, quo solebat, nimirum ut veteris amicitiae recordatio animum proditoris molliret ad poenitentiam. Traditionem ejus aperte exprobrat, ne quum latere crederet, confiteri pudefceret. Ad hæc sceleratam traditoris hypocrisis sugillat: Osculo (inquit) filium hominis tradis? Inter omnes scelerum circumstantias nullam facile reperias, quæ magis sit invisa Deo: quam quum genuinas rerum bonarum naturas in malitiæ nostræ instrumenta pervertimus. Sic odibile Deo mendacium, quod verba, quæ sunt ad explicandos animi sensus ordinata, per fraudulentias in diversum vertimus. Hoc mali genere graviter offendit Deum, si quis leges ad injuriam propullandam natas transferat ad inferendam.

Christus igitur hunc peccandi modum destabilem acriter improperat Judæ. Juda (inquit) osculo filium hominis tradis? Aut talem te præbe, qualis videri vis: aut qualis es, talem te apertus ostende. Siquidem qui sub amici persona peragit inimicum facinus: scelus scelestus conduplicat. An ergo non satis tibi Juda fuit, quod tradis filium hominis? vere, inquam, filium illius hominis, per quem homines omnes perierant, nisi hic filius hominis, quem tute putas perdere, servari volentes redimeret. Hunc, inquam, filium hominis non sat est tibi tradere, nisi etiam tradas osculo? videlicet in proditionem vertens sacrosanctum Charitatis symbolum. Æquior certe sum in turbam istam, quæ per apertam vim in me grassantur: quàm in te Juda, qui grassatoribus falso me tradis osculo.

Christus igitur quum videret nullum in proditore signum poenitentiae, volens ostendere, quanto vellet libentius cum apertis hostibus, quam inimico clanculario colloqui, simulque ut apertum proditori faceret, impla ejus machinamenta cuncta se floccifacere, statim se avertit ab illo atque ad armatam turmam inermis affectat viam. Sic enim ait Evangelium.

Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit & dixit eis: Quem quaritis? Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Dixit eis Jesus. Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradidit eum, cum ipsis. Ut ergo dixit eis Jesus, Ego sum: abierunt retrorsum & ceciderunt in terram.

Matt. 27.
Luc. 22.
Marc. 14.
Johan. 19.

O saluifer Christe, tu nuper tam timidus, qui te prosternens in faciem tam lachrymabili modo cum sudore sanguineo precabaris Patrem, ut calicem Passionis auferret: nunc vice versa tam subito velut Gigas ad currendam viam exilis & exultas, & te quærentibus ad Passionem alacer occurris obvius? Quæres te fatentibus, & esse te nescientibus ultro remet indicas? Huc, huc adcurrant omnes pusillanimes: hic indubiæ spei ansam apprehendant, quum se sentiunt mortis horrore concuti. Nam uri tunc agonem ferunt cum Christo, ut cum illo pavent, mœrent, anxii tristantur & sudant (precentur modo & in oratione persistant, tum voluntati divinæ toto se corde submittant) sentient haud dubie, sentiant hujus quoque consolationis auxilium, & Christi Spiritu sic recteabuntur: ut terrei cordis veterem faciem cœlesti rore sentiant renovari, & per immisum crucis Christi lignum in aquam doloris sui, amara dudum mortis memoria dulcescet, mœtori succedet alacritas, animi robur & fortitudo formidini, mortem denique, quam horrescebant, appetent, vivere triste ducentes, & mori luctum, dissolvi cupientes & esse cum Christo. Christus igitur cominus aggreffus turbam interrogat:

Quem quaritis? Responderunt: Jesum Nazarenum. Stabat autem & Judas, qui tradidit eum, cum ipsis. Et dixit eis Jesus: Ego sum. Ut ergo dixit eis Jesus, Ego sum: abierunt retrorsum & ceciderunt in terram.

Si quid pridem apud cujusquam animum, Christi pavor & anxietas existimationem ejus imminuerat: necesse est id nunc vicissim virilishæc fortitudo reponat, qua totum armatorum globum adit imperterritus & certus occidi (sciebat enim omnia, quæ ventura erant super eum) quum illi nescirent quis esset, ipse scilicet prodit, & crudeliter mactandam ultro neam offert victimam. Atque ista quidem tam subita, tam diversa mutatio merito fuerit in veneranda ejus humanitate mirabilis. At qualem quantamque necesse est opinionem æstimationemque de eo fidelium omnium peccatoribus ingeneret per hominis imbecillum corpus tam mirabiliter emicans vigor divinæ potentiae, Nam unde illud quod congregientem cominus quærentium nemo cognovit? In templo docuerat, numulariorum mentas everterat, numularios ipsos ejecerat, in publico versatus fuerat, Phariseos confutaverat, Saduceis satisfecerat, Scribas redarguerat, Herodianorum militum quæstionem capriosam prudente responso deluserat, panibus quinq; septem hominum milia paverat, ægrotos sanaverat, resuscitabat mortuos, omni hominum generi se præbuerat Phariseis, Publicanis, divitibus, pauperibus, justis, peccatoribus, Judæis, Samaritanis & Gentibus: & nunc ex tota hac turba tanta nemo erat, qui compellantem cominus vultu voceve cognosceret, tanquam qui eos miserant, sedulo dedissent operam, ne quem illuc mitterent, qui, quem tum quærebant; antea unquam viderat. Non saltem ex congressu Judæ, non ex amplexu & osculi signo dato quitquam Christum notaverat? Quin ipse traditor, qui tum simul stabat cum eis, quem tam nuper osculo notandum prodidit, ipse tam subito noscere jam dedidit? Unde igitur emerit hoc miraculum? Inde nimirum prodiit, quod nullus eum potuit noscere, unde & illud paulo post, quod eum, quoad ipse se revelarat, nec Maria Magdalene conspiciens nec ex duobus Discipulis uterque cum eo colloquens alteruter novit quis esset: sed hi peregrinum quæpiam, illa putavit hortulanum. Denique si vis scire unde venerit, ut congregientem nemo valuerit noscere, inde venisse non dubites, unde venisse vides & illud, quod illo loquente nullus valuit stare.

Vt autem dixit Jesus, ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

Hebr. 4. Hic se declaravit Christus vere esse illud verbum Dei, quod acutius penetrat omni gladio ancipiti. Etenim fulmen ferunt ejus esse naturæ, ut illæsa vagina gladium liquefaciat. Christi certe sola vox illæsis istorum corporibus sic liquefecit animas: ut vires ad sustinenda membra non reliquerit.

Commemorat hic Evangelista, quod Judas simul stabat cum eis. Nam quum audisset aperte sibi traditionem suam exprobrare Jesum sine pudore confusus, sine timore perterritus (noverat enim Petri promptitudinem) protinus retulit pedem, seque recepit ad suos. Hunc igitur Evangelista commemorat simul stuisse

cum illis, ut intelligeremus cum illis etiam pariter cecidisse. Et erat quidem Judas ejusmodi, ut nemo esset in tota turba deterior, neque dignior qui prosterneretur: sed voluit Evangelista cunctos in communi commonitos, sedulo cuique cavendum, quibuscum versaretur: periculum enim fore, ne, si cum malis stationem suam ponat, cum malis simul & corruat. Siquidem raro contingit, ut qui se stolide in puppim laceram cum naufragaturis collocat: cæteris absorptis pelago vivus evadat in terram. Nemo, opinor, dubitat, quin is, qui cunctos valuit uno verbo sternere: facile potuit pariter tam fortiter omnes allidere, ut nullus unquam posset resurgere. At Christus qui ideo stravit, ut scitent nihil se in eum posse, quod nollet pati: rursus permisit surgere, ut facerent, quod voluit ferte.

Igitur quum surrexissent, iterum interrogavit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt; Jesum Nazarenum.

Vel hic quis non videt Christi sic occursum percussos, sic attonitos & stupefactos esse: ut vix videantur apud se mansisse, siquidem satis scire poterant, neminem id noctis eo loci reperituros se: qui non aut ex comitatu suo, aut amicus esset Christi, qui quovis eo esset missurus potius, quam ducturus ad Jesum. Et tamen totius rei cardinem, quam (quoad effecissent) sedulo celatam oportuit: apud occurrentem subito, qui neque quis esset sciebant, neque cur illud quæreret, protinus effutunt stolide. Nam simul ac rogavit. Quem quæritis? responderunt, Jesum Nazarenum Respondit Jesus. Dixi vobis, quia ego sum. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Quali dicat; Si me quæritis, cur vos aggreßum & memet farente cognitum illico non comprehenditis? Certe quia tantum abest, ut invitum valeatis capere, ut (quod cadendo retrorsum didicistis) ne consistere quidem me tantum loquente possitis. Sed nunc, si tam cito estis obliti, iterum redigo vobis in memoriam quod Jesus Nazarenus ego sum. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Quod ait Christus: Sinite hos abire, non esse rogantis: satis (opinor) prosternendo docuit. Verum interdum accidit, ut qui magnum aliquod facinus meditantur, simplici non contenti scelere, plura soleant, quam postulet propositæ rei necessitas, prava libidine velut appendices addere. Sunt & ministri scelerum tam præpostere fidi, ut potius quam omittant quidpiam malorum omnium, quæ habent in mandatis: aliquid addant potius atque admetiantur de suo. Utrosque pariter tacite tangit Christus.

Si me, inquit, quæritis: sinite hos abire.

Sed quod Pontifices, Scribæ, Pharisei, Senioresque populi tam avide sitiunt exhaurire, meus sanguis est: ecce quærentibus me vobis occurri, nescientibus prodidi, prostratis adsteti, surgentibus sisto capiendum, denique (quod non potuit proditor) in manus memet trado, ne aut illi necesse putent aut vos (quali in mea nece parum sceleris sit) horum etiam sanguinem

nem superaddere. Quamobrem; Si me queritis, sinite hos abire. Jussit sinere, sed sinere coëgit invitos & conantes comprehendere, servatis omnibus fuga, frustratus est. Cujus eventus indicium esse prænuntiam hanc vocem voluit. Sinite hos abire, ut impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quenquam. Verbum Christi, de quo loquitur hoc loco Evangelista, illud verbum est, quod eadem nocte super cœnam Patri loquutus est Christus: Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Et post: Quos dedisti mihi, ego custodivi: & nemo ex eis perii, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur. Ecce Christus hic vaticinans de servandis in sua captione Discipulis, semet pronuntiat eorum esse custodem. Ideoque redigit illud Evangelista legentibus in memoriam: ut intelligerent, quanquam Christus hic dicat turbæ: Sinite hos abire, seipsum tamen occulta potentia viam patefecisse, qua fugerent.

Johan. 17. tus est Christus: Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Et post: Quos dedisti mihi, ego custodivi: & nemo ex eis perii, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur. Ecce Christus hic vaticinans de servandis in sua captione Discipulis, semet pronuntiat eorum esse custodem. Ideoque redigit illud Evangelista legentibus in memoriam: ut intelligerent, quanquam Christus hic dicat turbæ: Sinite hos abire, seipsum tamen occulta potentia viam patefecisse, qua fugerent.

Locus ille Scripturæ, qui perituum Judam prædicit, est apud Psalmistam, qui Psalmo 108. precandis modo prophetat. Fiant dies ejus pauci, & Episcopatum ejus accipiat alter. Hæc verba quum de Juda traditore tam longo ante tempore sint prædicta: tamen de illo prædicta, quoad Christus docuit, & res ipsa collata cum verbis ostendit, præter eum qui cecinit, nescio, an quisquam ante alius intellexerit. Neque enim quicquid unus Propheta prævidit, protinus viderunt omnes. Datur enim Prophetis Spiritus ad mensuram. Quin mihi certe videtur, nemini tam apertam esse undique sacræ Scripturæ sententiam, ut non multa lateant illic nondum intellecta mysteria, quæ vel ad Antichristi tempora pertineant, vel supremum Christi judicium, quæ tantisper ignorata rediens tandem

Eph. 4. Helias explicabit. Itaque quod Apostolus, de Dei sapientia prædicavit: id mihi de Scriptura sacra (in quam sapientiæ suæ perquam imensos cumulos abdidit & abstulit Deus) merito videor exclamare posse: O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia Dei, & investigabiles viæ ejus? Et tamen hinc inde nunc exoriuntur indies velut vesparum aut crabronium examina, qui se gloriantur (ut D. ait Hieron.) *αὐτοδιδάκταις*, & sine veterum Doctorum commentariis omnia sese pervia, aperta, facilia reperisse: quæ Patres omnes antiqui, homines nec ingenio minori, nec inferiore doctrina, studio infatigabili, spiritu vero (de quo tam multum isti loquuntur, quam parum habent) intervallo non minore præcellentes, quam vitæ sanctitate superabant, fitebantur difficillima. At ii nunc homines novi, subito de terra progerminati Theologi, qui omnia scire videri volunt, quum in Scripturæ sensu contra cœlestis vitæ viros illos universos sentiant, inter se præterea de magnis fidei Christianæ dogmatibus non consentiunt, sed quilibet verum se videre contendens & cæteros vincit, & à cæteris vincitur: Catholicam

1. Cor. 2. vero fidem pariter oppugnant omnes, & pariter universi vincuntur. Quorum conatus impios & inanes, qui habitat in cœlis, irridet, quem supplex precor, ne sic irrideat, ut in eorum æterno rideat interitu, sed poenitendi salubrem inspiraret gratiam, qua filii prodigi, & heu nimium diu profugi, in Ecclesiæ matris, unde discesserunt, gremium revertantur: ut pariter in vera Christi fide concordet, & mutua charitate connexi, vera Christi membra, capitis consue-

Rom. 11. quamur gloriam, quam extra corpus & absque vera fide quisquis sperat assequi, spe semet falsa decipit.

Sed jam (quod cœpi dicere) Prophetiam prædictam esse de Juda Christus insinuavit, Actor. 1. Judas se occidendo docuit, Petrus post exposuit, Apostoli omnes executi sunt, quum in locum ejus sorte subrogato Matthias, Episcopatum ejus accepit alter. Et quo res esset illustrior (quanquam in Apostolorum locum perpetuo succedunt Episcopi) in numerum tamen illum duodenarium post susceptum Judæ Matthiam, nullus unquam postea subrogatus est, sed communicato paulatim pluribus Apostolatu, finem suum, impleta Prophetia numerus ille sacet accepit, Christus ergo quum dixit: Sinite hos abire, non precatus est facultatem: sed occulte denuntiat abeundi dare semet Discipulis potestatem, ut verbum illud impleteret, quo dixerat: Pater, quos dedisti mihi, ego custodivi: & nemo ex eis perii, nisi filius perditionis. Operæ mihi pretium videtur, paulisper hoc loco perpendere: quam efficaciter istis verbis Christus disparem prædixit cæterorum prosperum, & perditum proditoris exitum. Etenim tam firmum utrinque futurum confirmat eventum, ut non tanquam futurum, sed jam plane factum denuntiet: Quos dedisti (ait) mihi, ego custodivi. Non suis viribus defensi sunt, non Judæorum clementia servati sunt, non cohortis incuria delapsi sunt: sed ego custodivi, & nemo ex eis perii, nisi filius perditionis. Nam & is ex eis erat, quos tu Pater dedisti mihi. Et ego, quum me (electus à me) reciperet, potestatem ei dederam: ut cum reliquis, qui me receperunt, filius Dei fieret. Verum ubi per avaritiam demens descivit ad Satanam, & me relinquens prodensque perfide servari noluit: dum me studet perdere, filius perditionis effectus misere miser perii. Christus de traditoris eventu certus infallibiliter: tam certo perituum significat, ut jam petiisse pronuntiet. Et tamen infelix proditor, dum Christus comprehenditur, ut dux & signifer stat ferrox cum capientibus, exultans opinor & gestiens condiscipulorum suorum magistrique periculo: quos omnes (ut ego certe puto) pariter sperabat optabatque comprehendendos ad mortem. Ingratitudinis siquidem habet hoc, furore demens & absurda natura, ut quos inique læsit, pariter perire cupiat. Ita multum quoque velut exprobrantem reformidat ulcerosa scelere conscientia. Gaudebat ergo proditor, quum capi simul omnes speraret stolidè secu-

rus

rus de se, neque quicquam minus cogitans, quam capitalem Dei de se sententiam terribili laqueo in collum ejus jam jam casuram desuper impendere.

Hoc loco mihi deplorare subit miseræ mortalitatis caliginem, quæ secum sæpe tumultuat ac trepidat, quum interim nescia, satis versatur in tuto: sæpe vero vicissim securage-
 50 fit, quum inscio capiti lathifer ensis imminet. Apostoli cæteri cum Christo semet rapi metuebant ad mortem: & tamen erant omnes evaluri. Judas extra metum ipse, & ex illorum metu capiens voluptatem, paucas post horas periit. Crudelis est illa libido, quæ suum palcat animum ex aliena miseria. Nec est, cur quisquam gaudeat ac suæ felicitati gratuletur, si quam in alterius mortem habeat potestatem: quam proditor accepta cohorte consecutus sibi videbatur, certus est enim quisque morte, quem præmittit, sequi. Quin, ut est hora mortis incerta, quam morte se præmissurum gloriatur, ipsius fortasse præcedet. Judas enim Christum, quem ad mortem tradidit, sua miser morte prævenit, exemplum triste & toti mundo terribile, ne quis se tutum credat à vindicta: qui supinus & superbus grassatur sceletis imp-
 10. 1. pœnitentia. Siquidem advertus impios omnis creatura cum suo Creatore conspirat. Aer gestit noxiis afflare vaporibus, unda fluctibus involvere, montes obruere, valles insurgere, terra dehiscere, Tartarus absorbere præcitem, Dæmon flammarum voraginibus æternum arsurus immergere. Solus interim servat miserum is, quem deseruit, Deus. At si quis obstinatum sic imitetur Judam, ut Deus tandem decernat toties oblatam & rejectam gratiam amplius non offerre: hic, hic demum infelix, quantumvis sibi falsa felicitate blandiens sublimis in aëre volitare videatur, in omni malorum miser volutatur barathro. Oremus ergo clementissimum Christum, non pro se quisque tantum, verum etiam quisque pro quolibet, ne pertinacem imitemur Judam: sed propere complacentes oblatam gratiam, per pœnitentiam & misericordiam rursus reparemur ad gloriam.

De amputata Malchi auricula.

Quum Apostoli prius audissent Christum ea, quæ jam videbant, prædicentem eis: quamquam tristitia & mœrore sunt affecti, multo tamen languidius acceperunt rem, quam nunc accipiunt, ubi præsentem vident oculis suis sub-
 15. 1. jici. Nam ubi cohortem totam conspiciunt adesse, eamque se facientem etiam Jesum Nazarenum querere, non relinquebatur ambigendi locus, quin eum quærent, ut comprehenderent. Quum ergo viderent, quod futurum erat: multa simul velut tumultu quodam subito subierunt animos, sollicitudo de Domino, quem amabant metus de se quibus metuebant, denique magnifici illius promissi verecundia, qua quisque pollicitus est, moriturum se potius, quam à Magistro deficeret. Sic eos in diversum distrahunt, amor Magistri ne fugiant, sui timor ne maneat, mortis metus ut avolent, promiss-

si pudor, ut restitent. Adhuc meminerant eadem nocte Christum dixisse ut, quum antea venisset eorum quemquam secum vel virgam ferre, qua se defenderent, nunc, qui non haberet gladium, etiam tunicam venderet, qua gladium emeret. Et quanquam cohortem Romanam cernerent præter Judæorum globum contra se stare confertos omnes instructos armis, unde magnus ingerebatur metus, se vero duntaxat undecim eosdemque tam inermes, ut præter duos nullus haberet gladium, nisi fortassis escarium. Memores tamen quum dixissent Christo: Ecce duo gladii hic, Christum respondisse: Sufficit, non intellecto tantæ rei mysterio, subito quodam impetu Christum rogant, velletne ab illis defendi gladio dicentes: Domine, si percussimus gladio? Cæterum Petrus affectu præfer-
 17. 1. vidus non expectato responso educit gladium & in servum Pontificis vibrans idem dextram abscindit auriculam, sive quod is ei forte stetit proximus, sive quod inter cæteros ferocius efferebat se. Et omnino videtur fuisse quispiam improbitate notabilis: nam Evangelistæ commemorant servum eum fuisse Pontificis summi Sacerdotis & Sacerdotum Principis. Maxima quæque domus servus est plena superbis, ut ait Sathyrus, & rerum usu discunt homines, ubique gentium Sarraparum servos Dominis etiam suis superbibus ferocire. Istum autem ut sciremus in aliquo esse loco apud Pontificem tanto videlicet insigniore superbia, protinus adjungit Johannes & nomen. Erat (inquit) nomen servo Malchus, quam rem non passim & temere tolet Evangelista facere. Hunc ergo ego nebulo-
 23. 1. nem puto ferociter ingerentem se Petro movisse stomachum, ut ab illo potissimum auspicaretur processurus strenue: si non gliscentem ejus impetum Christus cohibuisset. Nam ille protinus & prohibuit cæteros, & Petri zelum arguit impotentem, & abscissam homuncionis auriculam restituit: ut qui non fugere mortem venerat, sed subire, nec si alio esset animo, talibus egeret auxiliis. Quod quod testatius redderet, primum cæteris ad rogata responderet. Sinite usque huc. Adhuc paulisper sinite. Nam & ego qui simul omnes uno verbo prostravi, tamen, ut videtis, omnes permisi surgere, ut peragant in præsentem quod volunt. Adhuc igitur quos ego sino, & vos sinite. Futurum est autem brevi, ut eos in me quicquam posse ipse non sinam amplius, ne nunc quidem interim vestris auxiliis egens. Cæteris ergo solum illud respondit: Sinite usque huc. In Petrum vero seorsum versus. Mitte (inquit) gladium in locum suum, perinde ac si diceret: Neque gladiis ego defendi volo, & te in eam delegi fortè, ut non tali gladio repugnare velim, sed gladio verbi Dei. Gladius ergo ferrens, in locum suum velut in vaginam, contra maleficos reponatur in manus mundanorum Principum. Vos qui mei gregis estis Apostoli, alium habetis præterea ferreo quovis gladio longe plus formidabilem, ut per quem ejectus ex Ecclesia, hoc est, ex meo corpore mystico putre membrum præ-

præcisus impius interdum Satanae traditur in interitum carnis, ut spiritus fiat salvus, animo scilicet si sit sanabili, ut in meum corpus denuo inferi possit & coalescere: nonnunquam verò laborans morbo desperato (ne sanos lædat contagio) in animæ quoque mortem invisibilem mittitur. Sed tantum abest, ut ferreo isto gladio vos grassari velim (cui vaginam cognoscite prophanos Magistratus idoneam) ut ne spiritalem quidem gladium hunc, cuius ad vos usus pertinet, frequentius exerendum censeam: sed verbi gladio rem gerentes strenue (cujus ictus in scalpelli morem pus educat vulneretque salubriter) alterum illum gravem & periculosum excommunicandi gladium, nisi quum eximi postulat urgens & horrenda necessitas asservere volo in clementiæ vagina reconditum. Ad reliquos igitur Apostolos verbis contentus tribus, quippe vel temperatores Petro, vel tepidiores: illius effervescentes & effrænes impetus temperat & compescit pluribus. Nam non solum iussit gladium reponere, sed etiam causas adjunxit, cur zelum ejus quanquam pium, tamen non approbaret. Calicem, inquit, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? Christus olim prædixit Apostolis, quia oporteret eum ire Hierosolimam & multa pati à Senioribus & Scribis & Principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus cœpit increpare illum dicens: Absit à te Domine, non erit tibi. Qui conversus dixit Petro. Vade post me Satana, quia non sapis ea quæ sunt Dei. Ecce, quam severe Christus hic redarguit Petrum. Cui paulò ante confitenti eum esse filium Dei, dixerat: Beatus es Simon Bar Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi: sed Pater meus, qui in cœlis est: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves cœlorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c. hic eum repellit quodammodo & post tergum rejicit, & scandalum esse sibi pronuntiat, & appellat Satanam, & negat eum sapere, quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum. Et cur hæc omnia? nempe quia mortem hanc ei dissuasit, quam mortem tunc ostendit oportere sequi & irrevocabiliter sua sibi voluntate decretam, atque ideo non solum nolebat eam ab ipsis interpellari: sed eos etiam volebat eadem se via sequi. Si quis, inquit, vult post me venire, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Nec adhuc eo contentus ultro pergit ostendere, quod si quis, quum res posceret per mortem se sequi, refugeret, non vitaret mortem, sed in mortem multo deteriorem incideret: contra vero qui vitam impenderet, vitam non perderet, sed pro vita longe vitaliore mutaret. Qui enim inquit, voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? Aut quam

Matt. 16.

dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.

Sum fortassis hoc loco longior, quam sit necesse. Sed quem quæso, non ultra causam (quod ajunt) verba ista Christi tam severa, tam minacia, rursusque in æternæ vitæ spem tam efficaciter producerent? Cæterum (quod ad præsentem locum pertinet) ex his verbis videmus graviter hic admonitum Petrum, ne zelo suo ad impediendam Christi mortem amplius abuteretur. Attamen ecce de integro, quam tunc tantum verbo visus est dissuadere, nunc aggreditur eodem zelo feroci pugna depellere. Sed Christus tamen quia malum quod fecit Petrus, fecit affectu bono, simul quia tendens ad Passionem undique se gessit humiliter, arguere nolebat acriter: sed primum ratione corripuit, dein denunciatione peccati, postremo verò declaravit etiam, quam non egebat aut ab illo defendi (si mori noller) aut ullo mortali præsidio, neque enim defuturum Patrem, si veller, hoc ipse petere, qui adversus homunciones istos, qui eum capturi venerant, periclitanti sibi validam & invictam aciem Angelos e cœlo mitteret; Primum igitur (ut dixit) ferendi zelum objecta ratione reverberat. Calicem, inquit, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? Totam vitam meam fuit hæc obediens forma & exemplar humilitatis. Quid frequentius docui, quid efficacius: quam parendum Magistratibus, honorem deferendum parentibus, reddenda Cæsari, quæ sua sunt, & quæ sunt sua Deo: & nunc quum absolvendum est opus meum, & summa tandem manus admovenda: telam illam pulcherrimam, quam tam diu texui, tu me vis scilicet rejecto calice, quem Pater porrigit, illicet totam retexere & filium hominis, Patri non obedire Deo? Deinde Petrum docet, peccatum esse percutere gladio, atque id exemplo docet legum etiam secularium. Omnes enim (inquit) qui acceperint gladium, gladio peribunt. Si quis enim absque legitima potestate vel gestare gladium deprehenderetur occidendi hominis causa. Romanis legibus, quibus jam & Judæi suberant, eo fere loco habebatur, quod is qui occidisset. Quanto igitur ad id accedit propius, qui & educit & percutit? Neque enim tum Petrum putaverim in trepida illa consternatione tam circumspectum: ut de industria vitato Malchi capite ipsam tantum collimavit auriculam, ut non occideret scilicet, sed perterrefaceret. Quod si quis forte contendat, cuiquam esse licitum adhibita etiam vi, grassatores noxios ab innocente depellere: longiorem earum disquisitionem postulat, quam hic locus commodè possit ferre. Centè quanquam affectus in Christum pius fecit, ut Petrus percussit exculatius: legitimam tamen ei defuisse pugnandi potestatem, abunde declarat illud, quod olim Christus eum tam severe monuerat: ne Passionem ejus & mortem non solum nulla vi, sed ne verbo quidem niteretur impedire.

Exod. 20.
Rom. 13.

Post

Post hæc ex eo quoque Petri terundit impetum, quod ejus defensionem docet rem esse supervacaneam.

An putas (inquit) quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?

De sua potestate subicit, de Patris in se favore gloriatur. Siquidem dum ad mortem tenderet, noluit de semet loqui sublimia, neque tum prædicare cum Patre sibi potestatem parem, sed ut declararet neque Petri se neque mortalis cuiusquam auxiliis indigere, auxilium cælitum indicat (si vellet poscere) præsto futurum protinus ab omnipotente Patre. An putas (inquit) quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum? Perinde ac si diceret: Si id de te docere non potest auxilio tuo non egere me, quod totam turbam hanc (adversus quam si me sperares tuis te viribus posse defendere, miserabiliter infantes) oculis me vidisti tuis, absque tactu, sola voce prosternere: at recogita saltem tecum, cujus meum filium esse confessus es, quum quærenti mihi: Vos quem me esse dicitis, è cælo doctus illico respondisti: Tu es Christus filius Dei vivi. Ergo quum Dei me filium esse, ipsius revelatione cognovis, quumque nescire non possis, mortales parentes filiis suis non deesse: putas quod si morti mea sponte non vellem, cælestis Pater meus vellet deesse mihi? Putas, quod si id vellem rogare, non esset exhibiturus mihi plusquam duodecim legiones Angelorum: nec id procrastinaturus, sed representaturus modo? Adversus quot legiones Angelorum quo modo posset consistere misera ista cohors homuncionum? qualium legiones decies duodecim non auderent in unius Angeli vultum iratum respicere. Post hæc rursum Christus ad primum revertitur, ut in quo præcipua vis negotii verteretur.

Quomodo ergo (inquit) implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?

Plenæ sunt Scripturæ vaticiniis de Christi morte, plenæ Passionis ejus & redemptionis humanæ mysteriis, quæ non nisi Christi Passione futura sunt. Ne Petrus ergo aut alius unquam quisquam tacite sic mullaret secum: Si potes Christe tot à Patre legiones impetrare, quare non petis? ait: Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri? Quum ex Scripturis intelligas unam hanc esse viam justissimam Dei sapientia decretam, qua genus humanum perditam instauratur ad gloriam: si ego nunc rogarem efficaciter, ut morti me Pater eriperet, quid aliud facerem, quam id ne fieret, niterer, quod facturus veneram. Nam Angelos propugnatores è cælo devocare mihi, quid aliud fuerit: quam totum genus humanum (quod venio redempturus in cælestem gloriam) è cælo prorsus excludere? Non ergo nunc adversus Judæos impios gladius depugnat tuus, sed impugnat potius universum genus humanum: quando Scripturas impleri veras, & calicem, quem dedit mihi Pater (quo naturæ la-

bem ipse labis expertus & immunis expurgem) non vis ut bibam illum. Sed nunc vide mitissimum Christi pectus, qui non satis habuit percutientem compescere: sed ut nobis daret exemplum reddendi pro malo boni, decussam persecutoris auriculam tetigit ac restituit sanam. Nullum, opinor, corpus tam plenum est anima sua, quam sacræ Scripturæ litera spiritualibus plena mysteriis. Siquidem ut nullam in corpore partem datur tangere, cui non inest anima, quæ vitam sensumque præbet particulæ: sic nulla est in Scriptura tota tam crassa & corporea (ut ita loquar) historia, quin spiritali vivat animata mysterio. Non est ergo quod in aure Malchi præcisa Petri gladio rursusque Christi manu restituta solam inspectemus historiam (ex qua tamen ipsa possumus salutaria documenta discere) sed inspiciamus præterea velatum sub historiæ litera salutare Sacramentum spiritus. Malchus igitur quum in Hebræa lingua significet, quod in Latina Rex: rationem nobis non absurde figurat. Ratio enim tanquam Rex regnare debet in homine, regnatque vere, quum in obsequium fidei se capivans Deo servit, cui servire, regnare est. Pontifex verò qui cum sacerdotibus suis, cum Phariseis & Scribis & Senioribus populi deditus erat superstitionibus pravis, quas cum lege Dei militaverat, & prætextu pietatis oppugnabat pietatem, & veræ religionis autorem studebat amoliri: rectè nobis repræsentant cum suis sequacibus, impios hæresiarchas pestiferæ superstitionis antistites. Rationalis igitur animus quoties adversus veram Christi fidem insurgens semet addicit hæresibus: fugitivus Christi, hæresiarchæ servus efficitur, cujus errores devios à dæmone seductus insequitur. Is ergo sinistram servans qua sinistras auscultat hæreses, qua fidem audire veram debet, dextram perdit auriculam: sed non eodem affectu semper, nec semper effectu pari. Interdum enim animi destinata malitia quidem se vertunt ad hæreses. His auricula non impetu præcinditur, sed mora sensimque diabolo suum virus inipirante putrefcit, & concretis purulentis partibus (ne quid intus penetrare possit boni) *ὀρώμεθα* meatu obturat. Tales, heu miseri, vix unquam redduntur integri. Partes enim quas cancer depascens excédit: funditus interierunt, nec restat, quod reponatur quidquam. Auricula vero subito præcisa impetu, quæ non satis circumspecto zelo tota rotatur in terram, designat eos, qui quodam affectu repentino victi falsa veri specie avertuntur à vero, quidam etiam decepti bono zelo, quare reloquitur Christus: Erit tempus, quum omnis qui vos persequitur, arbitretur obsequium se præstare Deo.

Talium typum Paulus referebat Apostolus; Quidam verò terrenis affectibus interturbata mente aurem à cælesti doctrina præcisam, accipere patiuntur in terra. Sed talium miseriam sæpe miseratur Christus, auremque subito impetu aut in expento zelo decussam sua manu tollit de terra, capiti que suo tactu reglutinat, & auscul-

Matth. 16.

20.
13.

tandæ doctrinæ veræ rursus reddit idoneam. Scio ex hoc uno loco per antiquos Patres, dum alius aliud reperit, Sancti Spiritus adjuvante gratia eruta diversa mytheria: sed mihi propositum non est omnia recensere, quæ res historiæ seriem hiatu nimio didiceret.

Dixit autem Jesus ad eos qui venerant Principes sacerdotum & Magistratus templi & seniores: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quum quotidie fuerim vobiscum in templo, & sedebam docens, & non me tenuistis. Sed hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.

Dixit ista Christus ad eos, qui venerant principes Sacerdotum & Magistratus templi & Seniores. Sed hic nonnullis injicit scrupulum, quod Lucas Evangelista commemorat Jesum hæc ad Principes sacerdotum & Magistratus templi & Seniores populi dixisse: quum reliqui Evangelistæ sic rem recensent, ut non ipsos quidem venisse, sed cohortem scribant & ministros misisse.

Hunc nodum ita solvunt aliqui, quod Jesus illis quidem dixit, quum eis diceret, quos illi miserant, sic enim solent & Principes inter se per Legatos loqui, & privati passim per internuntios. Ita Domino dicimus, quicquid ejus ad nos ministro misso narramus, quod illi narratum sibi, vicissim renuntient heri. Ego cesset (quanquam hoc responsum non improbo) libentius tamen illorum accedo sententiæ, qui sentiunt Christum ista cominus principibus Sacerdotum, Magistratibus templi & senioribus populi ore ad os locutum. Lucas enim non ait: Christum hæc ad omnes Sacerdotum principes neque ad omnes templi Magistratus, nec ad omnes populi seniores hæc dixisse: sed ad eos tantum, qui venerant. Quibus verbis aperte satis videtur indicare, quod quanquam ab universis pariter collectis in concilio cohors & ministri ad comprehendendum Christum, communi nomine destinati sunt: ex omni tamen ordine tam Seniorum, Phariseorum, quam Principum aliqui venerunt simul, quæ sententia cum Lucæ verbis adamussim congruit, & ex Evangelistis reliquis, nullius narrationi repugnat. Principes ergo Sacerdotum, Phariseos & Seniores populi compellens Christus, tacite commonet eos, ne suis ipsorum viribus aut solertiæ deputerent, quod cum tum comprehenderent: neve tanquam re callide & versute gesta (quod infeliciter felices in malo solent) stolidè gloriarentur. Non enim ipsorum stultè commentas machinas (quibus veritatem laborabant opprimere) contra ipsum potuisse quidquam promoveri: sed profunda Dei sapientia provisum & statutum tempus, in quo princeps hujus mundi, generis humani male partam prædam, dum per nefas retinere studet, falsus, per fas amitteret. Nam aliqui docet Christus, quam nihil opus fuerat proditoris operam emergere, noctu venire cum latronis & facibus, cum cohorte globatos aggredi, gladiis armatos & fustibus, quem toties poterant absque sumptu, sine labore, nulla noctis vigilia,

nullo armatum strepitu, sedentem & docentem in templo comprehendere. Quod si gloriantur secum velut providenter ab ipsis re disposita, dicantque (quod Christus ostendit fuisse facile) valde fuisse difficile, nec potuisse confici, nisi magno cum periculo propter tumultum populi: bona pars ejus discriminis nuper emerferat resuscitato Lazaro. Nam prius haud semel ulu venerat, ut quanquam propter virtutes amaretur admodum & valde suspiceretur à populo: tamen qui capere eum conabantur & occidere, adeo non fuerint à turbis in periculo: ut nisi ipse sua potestate per medium illorum pertransisset, turbam viderentur socios habituri facinoris, tam incertum est semper & in deterius illico prorum vulgus. Denique quam facile contemni possit populi in quenquam favor, & inde consurgens metus, paulo post eventus docuit: quum simul atque captus est, populus non ante clamavit alacrius: Benedictus qui venit in nomine Domini, & : Olanna in excelsis, quam tum furatus exclamavit contra: Tolle, tolle: crucifige eum. Igitur ad id usque tempus fecerat Deus, ut qui eum capere cupiebant, vanos sibi metus fingerent, & ibi trepidarent timore, ubi non erat timor: nunc verò, quum venisset tempus idoneum, quo mortales universi per unius acerbam mortem redimerentur (quorquod id verè vellent) ad æternæ vitæ dulcedinem, stolidi sibi videbantur homunculi callido id curasse consilio, quod omnipotentis Dei providentia (sine qua nec passer cadit super terram) misericors ab æterno præscripserat. Quod ut ostenderet eos stulte facere, scirentque adversus eum nec proditoris fraudem, nec ipsorum callide structas insidias, nec Romanorum robur nisi se permitte quidquam potuisse proficere, inquit. Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quæ Christi verba ratione valida, Matthæus Evangelista confirmans. Hoc autem totum (inquit) factum est, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum. Ubique scateat apud Prophetas vaticinia de morte Christi: Tanquam agnus ad occisionem ductus est, & non est auditus in plateis clamor ejus. Foderunt manus meas & pedes meos. His plagatus sum in domo eorum, qui me diligebant. Et cum iniquis deputatus est. Vere languores nostros ipse portavit. Livo-
re ejus sanati sumus. Ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem. Pleni sunt Prophetæ de Christi morte prædictionibus apertissimis, quæ quum frustrandæ non essent: consequens erat, non tam ab humano rem pendere consilio, quam ab ipso, qui istud ab æterno præviderat, præordinaratque futurum (à Patre videlicet Christi, pariterque ab ipso Christo & Sancto utriusque Spiritu, quorum trium opera semper eterna conspirant in unum: ut nullum sit extrinsecus unius opus ex illis, quod non ex æquo sit omnium trium) provisæ & præscripta maxime congrua perimplendi tempora. Pontifices ergo & Sacerdotum Principes, Scribæ, Pharisei & Seniores populi, denique Magistratus omnes
execra-

Matth. 21.
Matth. 22.

Isaia 53.

Act. 1.

excrebiles & prophani, quum se regnare gloriabantur in consiliis suis, quod tam callide Christum caperent: nihil fecerunt aliud quam amentes & cæci malitia magno cum malo suo, magno cum aliorum bono in Christi mortem momentaneam, in generis humani vitam felicissimam, in Christi semper duraturam gloriam optimæ & indeclinabili omnipotentis Dei voluntati, non Patri modo & Sancti Spiritus, sed pariter etiam Christi nescientes & ignari sedulo subservierunt. Ait igitur illis Christus; Sed hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Antehac quum me valde odissetis, quum perdere valde velleris, quum (nisi vetuisset potestas, quæ de cælo est) minore negotio potuissetis: tamen adeo me non tenuistis in templo, ut ne manum quidem in me extendentis. Quid ita? mirum quia nondum tempus & hora venerat, non quam cælestia sydera, non quam vestra solertia, sed quam Pater meus inscrutabili consilio, non absque mea ipsius voluntate præscripserat. Queritis quando? Non ab Abraham temporibus, sed ab æterno. Nam ab æterno apud Patrem, antequam Abraham fieret, ego sum. Hæc est igitur hora vestra & potestas tenebrarum. Hæc est brevis hora permissa vobis, & potestas indulta tenebris, ut quod hæcenus facere permissi non estis in luce, nunc harpyjæ, bubones, striges, vespertiliones, nyctioraces & noctuæ, stygiæ paludis aviculæ, rostris unguibus, dentibus & clamore stridulo tumultuantes in cassum me involetis in tenebris. In tenebris estis, quum mortem meam viribus vestris ascribitis. In tenebris erit & præses ipse Pilatus, quum se gloriabitur habere potestatem vel dimittendi vel crucifigendi me. Etenim quantum gens mea & Pontifices mei me tradituri sunt ei: non haberet tamen potestatem adversus me ullam, nisi datum ei fuerit de super. Atque ideo qui me tradent illi, majus peccatum habent. Sed hæc est hora & potestas brevis tenebrarum. Et qui vadit in tenebris, nescit quo vadit, neque vos videtis, neque scitis quid facitis, eoque precabor & ipse, ut quod in me designatis, ignoscatur vobis. At non ignoscetur omnibus, nec omnes excusabit cæcitas. Nam ipsi vobis tenebras facitis, ipsi lumen extinguitis, ipsi primum vobis, post & aliis oculos ambos effoditis, ut cæcos cæci ducatis, donec ambo cadatis in foveam. Hæc est brevis hora vestra, hæc est amens & impotens potestas tenebrarum, qua nunc armati comprehendetis inermem, truculenti mitem, nocentes innocuum, proditor Dominum, homunciones Deum. At non in me duntaxat vobis nunc, sed & in discipulos meos aliis adversus alios præsidibus dabitur & Cæsaribus hora similis & potestas tenebrarum brevis, potestas verè tenebrarum inquam. Nam ut mei quæ perferent, aut quæ loquentur, nec suis perferent viribus, nec loquentur ex se, sed viribus vincentes meis in patientia sua possidebunt animas suas, & spiritus erit Patris mei, qui loquetur in illis: ita qui tribulabunt & occident eos, nec facient

quidquam, nec loquentur ex se: sed principes tenebrarum qui jam venit, & in me non habet quidquam, in illorum tyrannorum & tortorum pectora, suum virus inspirans suas vires ad breve permissum tempus exerent, exercebitque per illos. Atque ideo commilitonibus meis non erit colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cælestibus. Sic Nero nascetur, in quo tenebrarum princeps occidet Petrum, illique adjunget (qui adhuc contra me spirat) nondum Paulum. Sic alii Cæsares & eorum præfides adversus alios ex meo grege discipulos per tenebrarum principem. Sed quum fremuerint gentes, & populi meditati sint inania, quum assiterint reges terræ & principes in unum convenerint adversus Dominum & adversus Christum ejus, vincula conantes dirumpere, & à se jugum perquam suave projicere, quod in eorum cervicosa colla per pastores suos pius imponet Deus: qui habitat in cælis, iridebit eos, & Dominus subannabit eos. Quid sedet non (ut terreni principes) in curruli sella pedes paucos elevatus à terra: sed qui ascendit super Occalum, qui sedet super Cherubim, cui sedes cælum est, cui terra scabellum pedum ejus est, dominus nomen illi. Ille Rex regum est, & Dominus dominantium, Rex terribilis, qui aufert spiritum principum. Hic loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Constituet Christum filium suum, quem hodie genuit, Regem super Sion montem sanctum suum, montem qui non commovebitur. Pedibus ejus tanquam scabellum subjiciet omnes inimicos ejus. Qui conabantur ejus vincula rumpere & jugum à se projicere, invitos reget eos in virga ferrea & tanquam vas figuli confringet eos. Adversus eos, & eorum instigatorem tenebrarum principem, discipuli mei confortabuntur in Domino, & induti armaturam Dei, succincti lumbos suos in veritate, induti lorica justitiæ, calceati pedes in præparationem Evangelii pacis, sumentes in omnibus scutum fidei & allumentes galeam salutis & gladium spiritus, quod est verbum Dei, virtute induentur ex alto, stabuntque adversus insidias Diaboli, sermones videlicet mollitos, quos per ora persecutorum proferet, ut eos per blanditias à via veritatis avertat, adversus apertos insultus Satanæ in die malo resistent, ignea omnia nequissimi Satanæ tela per satellites ejus immisssa fidei scuto circumdari, effusus in oratione lachrymis & exundante sanguine in agone passionis extinguant: eoque modo cum cruce sua me secuti devicto tenebrarum principe Diabolo, suppeditatis Satanæ terraceis satellitibus, triumphali curru sublimes, pompa mirabili Martyres intrabunt cælum. At vos, qui malitiam nunc exercetis in me & vestram imitatura malitiam pestilens posthac progenies & vipera rum genimina (qui simili malitia sine poenitentia grassabuntur in meos) æterna cum infamia detrudemini in ardore tenebrosos tartari. Sed interim

Psal.

Psal.

Esa.

Apo.

Psal.

Psal.

1. Co.

Psal.

Eph.

Eph.

Luc.

1. Pet.

Johan 19.

Matt. 10.

interim vobis permiffum eft veftram exerere & exercere potentiam : qua ne nimium tamen gloriemini , memineritis eam breviter finientem effe : non enim fempiternum feculum eft , quod veftræ libidini permittitur : fed inftar horæ brevis propter Electos tempus abbreviatum , ne ultra tentarentur , quàm pollent ferre . Igitur non diu futura , non diu duratura eft hora hæc veftra & poteftas tenebrarum , ut quæ tantum præfentis locum obtinet quod femper eft inftantaneum : quippe quod & præteritum perdidit & futurum non attingit . Hac igitur hora veftra quæ tam brevis eft , nequid inde vobis pereat , prorinus abuti pergite : & quia me ad perdendum quæritis , quod facitis , cito facite , me statim comprehendite : fed finite hos abire .

Tunc Discipuli relicto eo omnes fugerunt .

Velex hoc loco facile poffis peripicere , quam acclivis & ardua virtus patientia eft . Multi fi quidem animos inducunt fuos , ut mortem fortiter indubitatam maneant , modo ferientes liceat referire & illatis viciffim vulneribus animo morem gerere : cæterum adempto prorfus ulciscendi folatio mortem tam patienter ferre , ut non modo non referias , fed ne pro verbere quidem verbum iratum referas : id demum certe virtutis excellæ tam fublime faftigium eft , ut nec Apoftoli adhuc tam firmi fuerint , ut eo fuffecerint ascendere . Nam & hi (memores nimium magnificè fe pollicitos morituros potius cum illo , quam defecturos) eoufque faltem perdurarunt , ut fi daretur dimicando cadere , mori fe paratos omnes profiterentur . Petrus verò ipla etiam re (edito in Malchum Specimine) declaravit . At poftquam Servator nec pugnandi licentiam , nec repugnandi poteftatem dedit , relicto eo omnes fugerunt .

Mihi quidem aliquando dubitare fubijt , quum Chriftus ab oratione divertens Apoftolos inviferet , inveniretque dormientes , utrum ad utramque claffem fe contulerit : an ad eos duntaxat , quos longius provexerat , ac fibi locarat proximos . Verum nunc nihil prorfus dubito , quin omnes fugerint , qui dormierunt , quum hæc Evangeliftæ verba confiderio , quod eo relicto omnes fugerunt . Quum enim vigilare debebant & orare (quod toties eos monuit Chriftus) ne intrarent in tentationem : dormiendo dederunt tentatori locum , ut nutantes & incogitantes eorum voluntates vel ad pugnandum vel fugiendum , quàm ad patientiam paratiores faceret : atque ideo relinquentes eum omnes fugerunt , impletumque eft illud Chrifti verbum : Omnes vos hac nocte scandalum in me patiimini . Et fimul illud Prophetæ vaticinium : Percuriam pastorem , & difpergentur oves gregis .

Zachar. 13.

Adolefcens autem quidam fequabatur eum amictus syndone fuper nudo , & ille rejecta syndone nudus profugit ab eis .

Adolefcens ifte qui fuerit , pro certo non eft compertum . Sunt qui putent , Jacobum fuiffe illum , qui vocabatur frater Domini , quiq; Iufti cognomine infignitus eft . Alii Johannem autem

mant Evangeliftam , qui Domino femper amore quodam præcipuo dilectus eft , & quem adhuc adolefcentiam non exceffiffe , vita ejus argumentum facit tam multos annos poft Chrifti mortem fuperftitis . Defunctus eft enim (Hieronymo teftè) anno poft Paftionem Domini octavo fupra fexagefimum . Non defunt tamen ex antiquis fcriptoribus , qui adolefcentem hunc fuiffe fcribant nullum ex Apoftolis , fed quendam è miniſtris illius familiæ , in qua Chriftus ea nocte celebrarat Paſcha . Et ego certe fic fentientibus facilius inclinor ut affentiam . Nam (ut omittam quod mihi non videtur verifimile , Apoftolum pro veftitu , fola ulum syndone præfertiim fic difcinctum , ut fubito poffet abjici) movet me in eam partem ipfe contextus hiftoriæ , tum verba ipfa narrantis . Siquidem ex his qui cenſent , eum fuiffe aliquem ex Apoftolis , præcipua pars inclinat in Johannem . Sed id ne mihi videatur admodum probabile , ejusdem Johannis hæc verba faciunt .

Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus & alius discipulus ; Discipulus autem ille erat notus Pontifici , & introivit cum Jeſu in atrium Pontificis . Petrus autem ſtabat ad oſtium foris . Exivit ergo Discipulus alius , qui erat notus Pontifici , & dixit oſtiaria , & introduxit Petrum .

Qui ſcribunt fuiffe beatum Evangeliftam , qui Chriftum ſequens quum prehenderetur , effugit : in eo non nihil hærent , quod abjecta syndone profugit nudus , quæ res pugnare videbatur cum his quæ conſecuta ſunt : nempe quod in atrium Pontificis introierit , quod Petrum introduxerit (nam hunc fuiffe Evangeliftam omnes conſentiunt) ac demum ſecutus ſit uſque ad locum crucis , crucifixus denique cum Chrifti matre dilectiſſima virgo purus cum virgine puriſſima pariter aſtiterit , ſibiq; ab ipſo commendatam acceperit deinceps in luam , nec dubium quin hoc toto tempore atque his locis omnibus amictus indumento , Chrifti enim fuit , non Cynicæ ſectæ discipulus , eoque tametſi prudentia fatis eum docuit , non eſſe refugientem corporis nuditatem , ſicubi res eam flagitet aut exigat neceſſitas : tamen ut gratis ultro prodiret nudus in conſpectum publicum , virgineus opinor non eſt paſſus pudor . Sic igitur ex hac anguſtia ſe explicant , ut dicant , eum alio divertiffe interea & ſe veſtiviffe denuo . Qua in re non decrevi contendere , ſed mihi tamen non fit verifimile , præfertiim quum hic eum videam perpetuo ſecutum cum Petro , & cum Jeſu ſimul introiſſe in domum Annæ , qui ſocer erat Pontificis . Cæterum ut his accedam , qui adoleſcentem hunc nullum ex Apoftolis eſſe cenſent , ſed quendam è miniſtris diverforii , illud me valde commovet : quod Evangelifta Marcus fuga dilapſos Apoftolos & reſtantem tamen hunc adoleſcentem ſic inter ſe connectit . Tunc Discipuli ejus relinquentes eum omnes fugerunt . Adoleſcens autem quidam ſequabatur eum . En , Apoftolos auſuſſe dicit , non quosdam , ſed omnes : manuſſe verò ſecutumque Chriftum non ex Apoftolis quenquam (quippe qui

pe qui jam omnes fugerant) sed adolescentem quendam, hoc est (ut viderur) ignotum: cujus nomen aut ignoravit, aut commemorare non censuit operæ pretium. Hic igitur adolescens ut mihi quidem videtur & antea permotus Christi fama, & nunc dum discumbenti cum Discipulis inferret esculenta præsentiam contemplatus, arcano tactus afflatu Spiritus imbibit charitatem, deinde studio veræ pietatis illectus exeuntem foras à cœna paulo fortasse longius ab Apostolis, sed cum Apostolis tamen consecutus est, reseditque & surrexit cum illis, denique superveniente turba simul se cum illis immiscuit. Super hæc quum illos omnes inter torpentium manus militum suos quenquam terror abstulisset: hic adolescens eo fidentius ausus est manere, quod amorem suum meminerat, quo ferebatur in Christum nondum cuiquam cognitum. Sed quam difficile est dissimulare, quum ames? Adolescens hic quanquam jam illorum immixtus turbæ, qui Christum habebant odio: tamen ita semet passu, gestu quoque prodidit, ut omnibus palam fecerit, Christum desertum à cæteris, non animo persequendi se, sed obsequendi. Quum igitur advertissent tandem, reliquos omnes ex Christi comitatu fugisse, in unum hunc quem restitisse vident, Christumque adhuc ausum sequi, rapide conjiciunt manus. Quæ res mihi satis manifestum facit, idem in Apostolos omnes decrevisse eos, sed attonitos amisisse subito, ne frustraretur illud quod Christus præcipiendo prædixerat: Simite hos abire. Quod verbum Christus non ad solos pertinere volebat Apostolos, quos elegerat, quanquam ad illos voluit pertinere præcipue, sed quo benignitas ejus portingeretur uberior, ad hunc adolescentem voluit id pertinere præterea, qui non accersitus in sanctum comitatum suum sua sponte subiectus inieperat. Atque hoc pacto Christus & magis exerebat occultam potestatem suam, & magis prodidit imbecillitatem turbæ, quæ non solum amisit improvidens undecim, quos abire gravatim ferret: sed ne unum quidem adolescentem omnes retinere poterant, cui & manus iniecerant, & quantum licet conjectura consequi, agmine suo vallaverant: nam & tenuerunt eum, & ille rejecta syndone nudus profugit ab eis. Neque certè quidquam dubito, quin ut Christum ea nocte subsecutus est: nec nisi post fuga digressos Apostolos ultimus avelli potuit, idque injectis manibus & rigide facta vi: sic ubi primum aperuit se occasio, in Christi gremio redierit, modoque cum Christo vivat in sempiterna gloria, ubi Deum precor speroque fore, ut aliquando vivamus cum illo: tum quis fuerit, ab ipso cognoscemus, multaque ejus noctis alia, quæ scriptis comprehensa non sunt, summa cum suavitate pernoſcemus exactius. Interea quo tutius ac facilius illuc nobis iter fiat, haud quaquam parum proderit, si ex discipulorum fuga, priusquam prenderentur, & hujus adolescentis effugio, postquam prehensus est, animæ nostræ consilia salutaria de-

cerpentes viatici vice nobiscum portemus in via. Admonet enim nos antiqui Patres Ecclesiæ, ne quisquam nimium suis confusus viribus ultro semet temerè mittat in peccandi periculum. Quod si qua forte quispiam in eum locum venerit, ubi sentit impendere discrimen, ne contra Deum vi cogatur offendere: faciat, quod hic fecerunt, qui captionem fuga prævenierunt. Nec tamen hæc eò dicta sunt, ut Apostolorum fuga laudetur, utpote quoniam Christus etsi misericors indulerit eorum infirmitati: tam longè tamen abest, ut laudaret: ut etiam scandalum illis illam fore eadem nocte prædixerit. Verum si nos sentimus animo parum firmos, tunc hæc tamen eorum illam fugam omnes imitemur: quatenus sceleris admittendi periculum fugere sine scelere possumus. Alioqui enim, si quis tunc aufugiat, quum aut suæ salutis causa, aut suorum, quorum curam sibi commissam videt, Deus eum stare jubet & confidere: hic (nisi forte propter præsentem vitam facit, imo si propter præsentem vitam facit) facit omnino stolidè. Quid enim stolidius, quam breve tempus & miserum æternæ felicitati præferre? At si propter futuram vitam facit, quoniam videlicet fugit, ne Deum cogatur offendere: & pessimè simul facit & stolidissimè. Est enim desertoris semper immentum facinus, cui quum adjuncta sit desperationis immanitas, transfugæ scelus exæquat. Nam quid potest excogitari deterius, quam desperato Dei præsidio, locum in acie quem tibi tuendum Deus tradidit, hosti fugientem prodere? Præterea quid infanlius, quàm ne forte peccare te contingat, si maneris: ideo certum designare flugitium fugiendo? Cæterum quando fugere Deo non offento licet, ibi nimium tutius est maturandæ fugæ consilium, quam cunctando captum in horrendi criminis discrimen cadere. Facilis enim res est, & (ubi fas est) tuta tempestivè fugere: difficilis verò & periculosa pugnare. Verum enim vero adolescens iste suo nos exemplo docet, quodnam illud genus hominum sit, quod diutius possit minore cum periculo subsistere: & si contigerit capi, ex ipsis etiam manibus capientium facile possit evadere. Nam is adolescens, quanquam post omnes restitit, Christumque tam diu subsecutus est, quoad injectis manibus tenuerunt eum: tamen quia non erat variis indutus vestibus, sed tantum sola simplici syndone, nec in illam ipsam quidem vel infusus vel infibulatus, sed superjecta negligenter amictus super nudo, nimium sic, ut facilè posset excutere, subito rejecta, & in capientium manibus illic relicta syndone nudus aufugit ab eis, & nucleum auferens reliquit pignori putamina. Quid hoc figurat nobis? quid in quâ aliud, quam quod non aliter ac ventricosus quispiam & obelo tatus abdomine, aut is qui densa vestium sarcina vadit onustus, ineptus redditur ad incitatum cursum: sic ingruente tribulationis angustia vix vir ille potest inde fugere, qui multis opum sacculis, cir-

cum incinctus est. At nec is quidem celerem unquam cursum conficiet, qui veste quantumvis tenui nodis in artum tractis sic incingitur, ut libere spirare non possit. Facilius enim fugiet, qui magnam gestans cito potest abjicere: quam si quis admodum parvam sic alligatam habeat in cervice, ut eam necesse sit, quocunque procedat, ferre. Videre licet rarius quidem istud, quam vellem, sed (laus sit Deo) videre licet interdum homines apprimere divites, qui potius parati sint pariter universa perdere: quam offenso Deo quicquam servare cum scelere. Hi vestes multas habent, sed quia non sunt incincti, quum periculum fugam suadet, facile rejectis vestibus effugiunt. Contra vero videmus quosdam & hos multos plures, quam vellem, quibus quum tenue contingeret indumentum & per quam curta suppellex: iratamen ad inopes illas opes suas suos ferrum inarunt affectus, ut potius quam se patiantur ab illis dirahi, cutem à carne facilius possint avellere. Talis fugam capefat oportet in tempore. Nam si semel apprehensa veste teneatur: peribit ipse potius, quam relinquat syndonem. In summa, docemur adolescentis huius exemplo, propter orientes tribulationes subitas, & ex improviso ingruentia pericula, ne forte res fugam postulet, semper ut parati simus nec ita variis vestibus onusti, nec una quidem sic infibulati: quin, quum res urgeat, abjecta syndone nudi possimus effugere. Quin si cui paululum prospicere adhuc libet longius, videre potest in hoc adolescentis facto commendatum nobis documentum adhuc multo fortius. Siquidem vestimenti vice corpus animæ est. Anima corpus induit, quum ingreditur mundum: corpus exiit, quum moriens hinc egreditur. Tum quanto corpore vestis vilior est, tanto est anima corpore pretiosior: nec minus furiosè fecerit, qui animam impendat corpori, quam si quis sic infans, ut corpus optet potius, quam pallium perdere. Nam de corpore quidem Christus sic: Nonne corpus est (inquit) plus quam vestimentum? Sed quanto plus animam prædicat? Quid prodest (inquit) tibi, si universum mundum lucreris: animæ vero tuæ detrimentum patiaris, aut quam commutationem dabit homo pro anima sua? Dico autem vobis amicis meis: ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis. Timeate eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timeate. Admonet ergo nos hoc adolescentis exemplum, cujusmodi nobis debeat animæ nostræ vestimentum corpus adversus tales necessitates esse: ne sit videlicet obesum luxu, libidine diffuens, sed velut syndon tenuis, crassitiem scilicet exhauriente jejunio: tum cui non ita forti constringamur affectu, quin ubi Dei causa postulet: libenter possimus abjicere. Hoc nos docet adolescens iste, qui, quum teneretur ab impiis: potius quam facere aut dicere quidquam cogeretur, quod honori Christi posset adversari: relicta syndone nudus aufugit ab eis. Fecit huic adolescenti simile aliis olim adolescens prior, sanctus & innocens Patriarcha Joseph, insignis documentum posteris, non secius ab incesti stupri periculo, quam ab intentata cæde fugiendum. Illum enim, quod esse facie pulchra & decorus aspectu, Putipharis uxor, cujus domui servus præfectus est, oculis in eum coniectis adamavit, eoque furoris tandem infana libidine percita provehitur: ut non vultu

Apoc. 3.

Matt. 6.

Matt. 10.

tantum verbisque impudens ultro se juveni offerret, abhorrentemque illiceret, sed & detrectanti manibus injectis, prehensa veste, viro mulier (proh pudor) inferret vim: ac ille, quum mori mallet, quam nefarium scelus admittere sciretque simul, quam periculosum sit, contra præsentem veneris copiam cominus inire confictum, nec illam tutius quenquam posse, quam fugiendo vincere: in adulteræ manu relicto pallio, celeri fuga sese proripuit foras. Cæterum nobis (quod institui dicere) non pallium, non toga, non tunica, non aliud ejusmodi vestimentum corporis: sed animæ quoque vestis corpus ipsum, potius quam flagitium admittamus, abjiciendum est. Nam si id studemus peccando servare, perdimus, & animam simul amittimus: sin ob amorem Dei patienter sustinemus amittere, quemadmodum anguis pellem veterem, quem (opinor) senectam vocant, spiritus & tribulis affactam exiit, & relinquens in sepibus ætæ & juvenescens egreditur: ita nos Christi consilium sequentes, prudentes scilicet sicut serpentes effecti, corpus hoc vetustum, velut anguinam senectam inter spinas tribulationis effusum ob amorem Dei relinquentes in terris, niti nimirum & juvenes nunquam postilla sensuri senium, prope subvehemur in celum.

DE CHRISTI CAPTIONE.

Tunc accesserunt & manus iniecerunt in Iesum, Cohors autem & Tribunus & ministri Iudæorum comprehenderunt Iesum, & tenentes ligaverunt & adduxerunt eum ad Annam primum, erat enim socrus Caipha. Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Iudæis, quia expedit unum hominem mori pro populo. Et convenerunt in unum omnes Sacerdotes, Scribæ, Pharisæi & Seniores.

Quo tempore primum in Christum manus injectæ sint, sententiæ Doctorum variant: dum ex Evangelistarum de re concordium, sed in recensendi modo variantium (quippe quod unus anticipat, alius intermissum repetit) ex interpretibus nihil historię veritati derogantes, nihil præjudicantes invicem alius aliam conjecturam sequitur. Matthæus siquidem ac Marcus eo rem recensent ordine ut liceat conjicere protinus post osculum Judæ, manus injectas in Iesum, tamque conjecturam quum alii Doctores Ecclesiæ non incelebres, tum vir egregius Joannes Gerson in eo opere, cui titulum fecit *Morolæ agor* (quod opus ejus dum Passionis ordinem percerneo, ipse quoque in præsentem potissimum delegi mihi) comprobat, & historiam contendo sequitur. Quo uno in loco tamen ipse desectens ab illo secutus eos sum (qui quidem & ipsi celebres Autores sunt) qui ductis ex Lucæ & Johannis narratione conjecturis valde similibus veri censent post, osculo dato, regressum ad cohortem, & Judæos Judam, post prostratam Christi sola voce cohortem post, amputatam sanātamque rursus servi summi sacerdotis auriculam, post cohibitos, ne pugnarent, reliquos, post increpitum, qui pugnarat Petrum, post compellatos iterum qui tum aderant magistratus Judæorum denunciātamque, quod ante non poterant, capiendi tum concessam facultatem, post Apostolos omnes elapsos fuga, post adolescentem, qui, quanquam captus, teneri tamen non potuit, alacri nuditate servatum, tum demum primum manus injectas in Iesum.

Thomas Morus in hoc opere ulterius progressus non est, hætenus enim cum esset perventum, omni negato scribendi instrumento, multo arctius quam antea in carcere detentus: non ita multo post prope turrim Londinensem loco consueto securi percussus est, secundo Nonas Julii, Anno Domini supra millesimum quingentesimo tricesimo quinto, Regis vero Henrici Octavi vicesimo septimo.